

Plenair verslag

Tweede Kamer, 103e vergadering

Woensdag 2 juli 2025

- Begin 10:15 uur
- Sluiting 0:00 uur
- Status Ongecorrigeerd

Wijziging begroting Klimaat en Groene Groei 2025 en begroting Klimaatfonds 2025 samenhangende met de Voorjaarsnota

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Klimaat en Groene Groei (XXIII) voor het jaar 2025 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (36725-XXIII);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van het Klimaatfonds voor het jaar 2025 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (36725-M).**

Termijn inbreng

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de behandeling van de wijziging van de begrotingsstaat van het ministerie van Klimaat en Groene Groei voor het jaar 2025. Van harte welkom aan de minister van Klimaat en Groene Groei, de leden, de mensen op de tribune en iedereen die dit debat op afstand volgt. Ik ga zo het woord geven aan mevrouw Rooderkerk namens de D66-fractie. Ik vermeld nog even dat ieder lid vijf vragen mag stellen in deze termijn en ook in de eerste termijn van de zijde van de regering. En daar blijft het ook bij voor vandaag.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**:

Het woord is nu aan mevrouw Rooderkerk.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Dank, voorzitter. Onlangs was ik in Groningen, in Warffum, om in gesprek te gaan met de mensen daar, waar de zorgen over de gaswinning nog elke dag voelbaar zijn. Daar sprak ik een moeder met jonge kinderen. Haar huis was beschadigd en ze wachtte al lang op herstel, maar de angst bleef. Ze zei tegen me: "Na alles wat er gebeurd is, moet ik mijn

kinderen nog steeds vertellen dat ze bij een aardbeving onder hun schooltafel moeten kruipen."

Voorzitter. Dat raakt je, want wat zeg je terug? Wat kun je zeggen als mensen keer op keer de rekening betalen voor politieke keuzes die hen niet beschermen, maar juist in gevaar brengen? Dat is precies waar het vandaag ook over gaat: klimaatbeleid dat wankelt, beloftes die verdampen, terwijl de gevolgen voor mensen steeds dichterbij komen.

Voorzitter. Een jaar geleden beloofde dit kabinet zich te houden aan de klimaatafspraken. De VVD beloofde het klimaat te verdedigen, zelfs in een destructiekabinet onder leiding van Wilders. Er kwam zelfs een heel nieuw ministerie van Groene Groei. Maar van al die beloftes is niets waargemaakt. Vandaag blijkt uit een nieuwe peiling dat 85% van de Nederlanders klimaatverandering als een ernstig probleem ziet. Daarmee staan we ook bovenaan in Europa.

Dat gevoel is terecht, want de zorgen in het land nemen toe. En terwijl die toenemen, laat de minister het beleid uit haar handen glippen. Miljoenen mensen willen dat dit kabinet eindelijk werk maakt van het terugdringen van de CO₂-uitstoot, en dat is niet vreemd. De afgelopen dagen voelde heel Nederland de gevolgen van steeds extremer weer en hitte. Mensen kampen met torenhoge energierekeningen en dure boodschappen, veroorzaakt door mislukte oogsten. En bedrijven trekken aan de bel omdat ze niet kunnen meekomen in de groene economie van de toekomst.

Een jaar lang kregen we als Kamer te horen: wacht maar op het klimaatpakket. "Nieuw beleid, groene voorstellen? Wacht maar af!" En toen kwam het, maar het voorjaarspakket bleek een lege doos. Slechts 4 megaton CO₂-reductie, terwijl we volgens het PBL 24 nodig hebben voor het halen van de klimaatafspraken. Geen stevige keuzes, geen duidelijke richting en een graai uit het Klimaatfonds. Ook de verduurzaming van de industrie schiet er niets mee op. Gisteren hoorden we om 12.00 uur het noodsignaal. Bedrijven en vakbonden slaan alarm. Als VNO en FNV het eens zijn, dan weet je een ding zeker: helemaal niemand schiet iets op met het falende beleid van dit kabinet. Bedrijven, werknemers; heel Nederland wacht op de richting, maar die blijft uit en ook van de maatwerkafspraken komt niks terecht. Mijn vraag aan de minister is dan ook: hoe nu verder? Stoppen, maar met wat voor alternatief? En hoe door te gaan?

Ik blijf het me maar afvragen. Als het halen van de klimaatafspraken van Parijs letterlijk in het regeerakkoord staat, hoe krijg je het dan voor elkaar in onderhandelingen zo weinig binnen te halen dat Geert Wilders zelfs tevreden twitterde: "Weinig tot geen nieuw klimaatbeleid, complimenten van de PVV"? Aan sommige tegenliggers herken je steeds de juiste weg. Overigens zijn zij hier niet aanwezig, opnieuw niet, bij een debat over klimaat met alle zetels die zij hebben. De enige conclusie is wat mij betreft dat de VVD, van wie wij het moesten hebben in dit kabinet, aan de onderhandelingstafel alles weggegeven heeft, definitief afscheid heeft genomen van haar groene korstje en haar

eigen minister keihard in de kou heeft laten staan, ten koste van mensen, bedrijven en de toekomst van mijn en onze kinderen.

Voorzitter. U zou het nu misschien niet denken, maar ik ben lid van een optimistische partij. De mensen in het land snakken naar een kabinet dat wel wat voor hen doet. De vorige klimaatminister liet zien dat je stappen kunt zetten met ambitie en daadkracht, want het klimaatbeleid gaat niet vanzelf goed, maar het kan wel. Daarom kom ik met drie voorstellen voor doorbraken.

Ten eerste een verduurzamingspotje voor bedrijven. De industrie heeft het zwaar. Dat erkennen we allemaal. Maar wat we deze week zagen met het voorstel van VVD en CDA om de CO₂-heffing helemaal af te schaffen, roept serieuze zorgen op. Laat me helder zijn. Ik begrijp dat veel bedrijven moeite hebben om te investeren in verduurzaming en dat een belasting in gevallen in de weg kan zitten. D66 is dan ook niet getrouwd met de huidige vorm van de CO₂-heffing, maar het volledig loslaten van een instrument dat juist bedoeld is om vervuiling te verminderen zonder een geloofwaardig alternatief, is geen oplossing. Het is een risico voor het klimaat en voor bedrijven die wél vooruit willen. Daarom ben ik benieuwd of de minister bij de uitwerking van de CO₂-heffingswet, waar zij nog over nadenkt, zou willen denken over het omzetten van die CO₂-heffing in een bedrijfseigen verduurzamingspotje, dat bedrijven kunnen gebruiken voor groene maatregelen. En doen ze dat niet, dan vloeit het naar het Rijk, maar dan ook naar Klimaatfonds, waarmee het kan worden ingezet voor bijvoorbeeld waterstof, investeringen waar de hele sector wat aan heeft. Ik zie uit naar de reactie.

Dan een tweede doorbraak: een lagere energierekening voor mensen en bedrijven. De klimaattransitie is de grootste verbouwing van onze samenleving sinds de industriële revolutie, en dat mag wat kosten. De investeringen in bijvoorbeeld het net op zee vragen 88 miljard euro. Maar als we nu investeren, zullen vele generaties na ons daar nog de voordelen van ondervinden: energie van eigen bodem waarmee we onafhankelijk worden van gas van Poetin en lng uit de VS. Om die investering betaalbaar te houden voor mensen en bedrijven, dienden wij in maart een breed aangenomen motie in om hierin als overheid te investeren. Zo verlagen we de energierekening én helpen we bedrijven om te vergroenen. Wanneer gaat de minister hiermee aan de slag? Ik lees in haar brief van maandag dat het kabinet het voornemen heeft om de randvoorwaarden voor het opzetten van de amortisatieoptie uit te werken. Dat klinkt nog niet concreet genoeg wat mij betreft. Daarom de vraag of zij in september met een oplossing komt voor de torenhoge netkosten voor bedrijven en huishoudens of niet. De Kamer, bedrijven en mensen willen zekerheid.

Dan de derde doorbraak: het aanpakken van het net, het elektriciteitsnet. Ik hoop dat de minister in de nadagen van haar ministerschap een doorbraak kan realiseren. Ik complimenteer haar met de versnellingsaanpak. Regels verruimen en procedures verkorten zijn allemaal goede stappen, maar helaas moesten we op 12 juni weer een

klap verwerken toen we in de krant lazen dat de uitbreiding van het stroomnet op drie plekken jaren vertraging oploopt. Uitbreidingsprojecten voor het hoogspanningsnet in Utrecht, Flevoland en Gelderland duren veel langer dan gepland. Wat hier volgens mij aan de hand is, is dat TenneT, de provincies en de gemeenten er niet uitkomen over de locatie van de aanleg van het net. Dat is een lastige knoop waar de minister voor aan de lat staat. Wat gaat zij doen om de vertraging van de aanleg van het hoogspanningsnet te voorkomen? En dan niet een antwoord met processen en een programmatische aanpak, maar een antwoord op wat zij de komende maanden gaat doen om een doorbraak te forceren op deze netprojecten.

Voorzitter, tot slot. Ik doe die voorstellen ook namens alle moedige mensen die zich ervoor inzetten om alles te doen tegen klimaatverandering: mensen in actiegroepen, in de politiek en bij bedrijven, experts en mensen thuis, de mensen van het Nationaal Burgerberaad Klimaat, de Jonge Klimaatbeweging, de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie, de Warmte Alliantie en het Nationaal Klimaat Platform. Allemaal kwamen zij met hele concrete voorstellen. Afgelopen jaar nodigde ik zelf 120 jongeren uit in de Kamer om samen tot een jongerenakkoord te komen – van links tot rechts – waarmee ze laten zien: het kán wel! Deze mensen weten samen tot oplossingen te komen voor de miljoenen mensen die klimaatverandering een ernstig probleem vinden, zodat we een antwoord voor hen hebben wanneer we hen spreken, zodat we hen zekerheid kunnen bieden en keuzes kunnen maken die hen beschermen. Voor de toekomst van onze kinderen..

Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan gaan we nu luisteren naar mevrouw Kröger namens de fractie GroenLinks-Partij van de Arbeid. Gaat uw gang.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Voorzitter. Met de sloopkogel door het klimaatbeleid, dat is wat we zien sinds het aantreden van het kabinet-Wilders/Yeşilgöz. Succesvolle maatregelen worden geschrapt, de klimaatkas wordt geplunderd en de minister heeft het niet eens meer over de noodzaak om klimaatverandering aan te pakken. Angstig houdt ze zich stil terwijl haar partij het klimaatbeleid nog verder uitkleedt. De belofte van groene groei is geworden tot grijze stilstand. Maar het goede nieuws is dat de sociale meerderheid in Nederland wél vooruit wil. De sociale meerderheid in Nederland wil wél klimaatactie, laat elk onderzoek zien.

Terwijl we hier staan te debatteren zucht Europa onder een hitte die pas het begin is. De bosbranden komen, net als de droogte voor onze boeren. Mensen zitten in oververhitte huizen. De natuur lijdt. Franse wetenschappers hebben net voorgesteld om de hittegolven te vernoemen naar de bedrijven die de grootste veroorzakers zijn van de klimaatcrisis: Shell, ExxonMobil, BP. Niet toevallig zijn dat precies de bedrijven die deze

minister net hebben laten weten dat ze niet meer in gesprek willen over verdere klimaatactie en die hun plannen verder afzwakken. Die bedrijven ontvangen ondertussen wel nog honderden miljoenen aan overheidssteun.

Voorzitter. We staan op een spannend punt in de klimaattransitie, want naast de klimaatcrisis zijn we sinds de inval van Rusland in Oekraïne ook in een geopolitieke crisis beland. We kunnen niet meer rekenen op goedkoop Russisch gas. Daar hadden we sowieso nooit op moeten rekenen, maar dat is wel precies wat de VVD veroorzaakt heeft. We zijn volstrekt afhankelijk gemaakt van de import van goedkoop Russisch gas. En nu dreigt helaas hetzelfde met lng uit de Verenigde Staten, echt oliedom. De enige echte oplossing voor zowel de klimaatcrisis als de geopolitieke crisis waar we in zitten, is de overstap naar schone energie van eigen bodem. En toch wordt dit in het afgelopen jaar consequent tegengewerkt. Wind op land wordt tegengewerkt. Wind op zee wordt tegengewerkt. Zon op dak wordt tegengewerkt. Groene waterstof wordt tegengewerkt. Batterijopslag wordt tegengewerkt. Alle groene oplossingen worden tegengewerkt, dus wint de status quo. En die status quo is fossiel.

In het zogenaamde klimaatpakket van de minister komt het woord "klimaatverandering" niet eens voor. Het is een anti-klimaatpakket, kopte de Volkskrant heel treffend. Maatregelen worden geschrapt, het Klimaatfonds is geplunderd en de kans dat we de doelen nog halen, is tot nagenoeg nul gereduceerd. Het zijn politieke spelletjes, alsof onze toekomst niet op het spel staat. Gisteren kregen we ook nog het nieuws dat de belangrijkste route die VVD en CDA al jaren bepleiten voor het verduurzamen van de industrie, namelijk de maatwerkaanpak, ook heeft gefaald. De grootste vervuilers van Nederland stoppen de gesprekken met de overheid over de maatwerkaanpak. Dat was de wortel. De stok achter de deur, de CO₂-heffing, werd vorige week door diezelfde partijen gesloopt. Wat blijft er dan over, is mijn vraag aan de minister. De grootste opgave ligt namelijk bij onze industrie. Wat is het gat in megatonnen dat het schrappen van deze twee maatregelen beslaat en wat is het gat in de begroting, vraag ik de minister. Wat gaat zij nu doen? Hoe gaat zij zorgen dat de industrie wél die besparing gaat leveren? Blijft het doel dat wij binnen het klimaatpakket hebben voor onze industrie, wél staan? Want in 2019 was het de VVD-minister die ons verzekerde dat de industrie haar eerlijke aandeel zou gaan betalen en dat burgers en mkb-bedrijven niet zouden opdraaien voor de kosten van de verduurzaming van de industrie. Staat die belofte nog, of is die evenveel waard als alle praatjes van de VVD over het halen van de klimaatdoelen?

De minister bevestigde gisteravond in een brief aan de Kamer dat we door het afschaffen van de CO₂-heffing 1,2 miljard aan Europese gelden dreigen mis te lopen. Die 1,2 miljard is onder andere bedoeld voor energiebesparing, voor verduurzaming en voor allerlei belangrijke maatschappelijke zaken. De motie die het CDA indiende en die de VVD steunde, was dus niet alleen ongedekt; zij blijkt eigenlijk ook nog eens een prijskaartje van 1,2 miljard te hebben. Tot zover de zorgvuldigheid bij het indienen van moties. Is de

minister het met mij eens dat het echt een absurd idee is dat de vervuilers niet alleen niet eerlijk mee zouden gaan betalen, maar dat we dan als maatschappij ook nog eens 1,2 miljard dreigen mis te lopen om de transitie te bekostigen? Erkent zij dat en vindt zij dat ook onacceptabel?

Voorzitter. Laat ik glashelder zijn: ja, de industrie staat op een moeilijk punt; dat weten we allemaal. De vergunningverlening duurt eindeloos en de stikstofcrisis blijkt een enorm obstakel, waar dit kabinet niets aan gedaan heeft. Een jaar stilstand; dat was het. De nettarieven zijn te hoog. Goedkoop gas is er niet meer. Dit zijn allemaal zaken waarop dit kabinet heeft verzaakt. Voor bedrijven die willen verduurzamen en die tegen obstakels aan lopen, willen wij ook echt voor oplossingen zorgen; daar zijn wij altijd duidelijk over geweest. Dat zou nou echt maatwerk kunnen zijn, maar de enige echte structurele oplossing voor hoge energieprijzen is een snelle overgang naar schone energie van eigen bodem. Wij pleiten daarom echt voor een Noordzeepact, waarbij onze industrie en de producenten van wind op zee harde afspraken maken over de langetermijnafname van die schone energie, met zogenaamde power purchase agreements en een garantiefonds om de investeringen los te trekken. Ik vroeg de minister al in diverse debatten en ik vraag het nu weer: ga alsjeblieft met de industrie en de windproducenten om de tafel en zorg echt voor een doorbraak daarin; maak een plan en trek het los. Het is nog niet gebeurd. Er is alleen maar stilstand. De volgende minister zal dit hopelijk zo snel mogelijk wél gaan doen.

Voorzitter. We hebben het vaak over een eerlijke transitie. Wat mij betreft is die eerlijk als mensen naar draagkracht bijdragen, met de sterkste schouders en zo. Maar dat dreigt nu dus niet te gebeuren. De grootste vervuilers krijgen allerlei subsidies, kortingen en tegemoetkomingen, terwijl mensen die het minst te besteden hebben, in een vernederende ratrace moeten hopen dat ze een beetje hulp bij hun energierekening krijgen. Ik denk dat de manier waarop het noodfonds was ingericht toch wel een dieptepunt was in het beleid. Het was echt een schande hoe mensen daar in een ratrace hebben moeten hopen dat ze een aanvraag konden doen. Mensen in een sociale huurwoning moeten opeens toeleggen op de zonnepanelen op het dak, mensen die op een warmtenet zijn aangesloten kunnen duurder uit zijn dan mensen die in een huis wonen dat op aardgas is aangesloten en het ov wordt alleen maar duurder: het zijn allemaal voorbeelden waarin mensen echt de dupe worden van oneerlijk beleid. Dat is niet uit te leggen. Dit kabinet vergroot daardoor de kloof en het geeft vervolgens het klimaatbeleid de schuld. Dat is wat mij betreft echt asociaal en kortzichtig, want de kosten van niets doen zijn vele en vele malen hoger en de rekening leggen we nu in de toekomst neer. Ik maak me grote zorgen over die kloof en over de manier waarop het klimaatbeleid, waarbij de grote vervuilers keer op keer worden ontzien, en de rekening bij mensen in een sociale huurwoning wordt gelegd, de ongelijkheid in Nederland vergroot.

Morgen hebben we hier nog een heel debat over, maar nu heb ik een heel concreet voorbeeld en voorstel over zonnepanelen op sociale huurwoningen. Vanaf het moment dat het kabinet volstrekt asociaal in één keer het salderen heeft afgeschaft, is het gewoon paniek. Mensen dreigen fors te moeten gaan betalen voor het gebruik van zonnepanelen op hun dak. Het is zó dom en het is echt asociaal. Al die daken en al die mensen hebben we nodig om het draagvlak te houden voor de transitie. Een betaalbare energierekening met eigen opgewekte stroom geeft vertrouwen aan mensen. Wat doet dit kabinet? Het helpt het vertrouwen om zeep. Ik heb een amendement op de begroting ingediend om een pot geld uit te trekken voor zowel het compenseren van mensen in sociale huur met zonnepanelen als het aanjagen van de uitrol van zonnepanelen op nieuwe daken van sociale huurwoningen. Dat is wat mij betreft namelijk sociaal klimaatbeleid. Ik hoop dat de Kamer ook hierover haar groene en rode hart laat spreken.

Voorzitter. Ik heb nog één heel praktisch informatieverzoek in dit debat. We hebben morgen een debat over het Sociaal Klimaatfonds, maar we hebben het hele voorstel dat nu naar Europa is gestuurd als Kamer nog niet gezien. Ik wil dus eigenlijk aan de minister vragen of wij dat gewoon nog kunnen zien voordat we het debat hebben.

Voorzitter, ik sluit af. Dit kabinet was een kabinet van geruzie, van amateurisme en van stilstand. Onze veiligheid, onze toekomst en onze gezondheid zijn te belangrijk voor dit soort politieke spelletjes. Het klimaat is te belangrijk om over te laten aan partijen die alleen maar met zichzelf bezig zijn. Ik kan alleen maar zeggen dat ik heel blij ben dat we snel verkiezingen hebben.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank voor uw inbreng. Dan gaan we luisteren naar mevrouw Postma, die het woord voert namens Nieuw Sociaal Contract. Gaat uw gang.

Mevrouw Postma (NSC):

Dank, voorzitter. Alweer enige tijd geleden moesten we constateren dat we de klimaatdoelen niet haalden; ze raakten uit zicht. We hadden in het hoofdlijnenakkoord afgesproken dat de minister zou komen met alternatief beleid als dat zou gebeuren. De minister is, zoals afgesproken, gaan zoeken naar alternatief beleid en heeft daartoe een pakket gepresenteerd. Ze is langs alle departementen gegaan en heeft een nieuwe lading maatregelen opgehaald, zoals het elektrisch rijden, de amortisatienettarieven en de bijmengverplichting van groen gas. Ze is ook bezig om de warmtenetten uit het slop te trekken. Deze week hebben we een belangrijke stap gezet, want de wet is bijna door de Kamer; morgen zal erover gestemd worden.

Dit zijn enkele voorbeelden uit het pakket. Wat NSC betreft worden alle maatregelen uitgevoerd. Deze maatregelen zijn echter waarschijnlijk niet genoeg, helemaal als we vanwege de motie voor het afschaffen van de CO₂-heffing ook nog die bijdrage gaan

missen. Het niet door laten gaan van die CO₂-heffing heeft meer consequenties dan we in eerste instantie zien. Het is eigenlijk alsof je het onderste kaartje uit het kaartenhuis vastpakt en wegtrekt, waardoor de hele stapel omvalt. Laat ik even zeggen dat NSC ook ziet dat de industrie het moeilijk heeft. De energieprijzen zijn hoog in Nederland, hoger dan in de ons omringende landen en hoger dan in het verleden, toen we te maken hadden met goedkope gasprijzen. We hebben ook last van netcongestie en stikstof. Bovendien hebben we last van een ongelijk speelveld, omdat andere landen in de Europese Unie meer subsidiëren op verschillende terreinen, bijvoorbeeld bij de nettarieven. Dat probleem is er dus echt, maar dat wordt hierdoor niet opgelost. Met het afschaffen van de CO₂-heffing wordt het gelijke speelveld niet beter. De CO₂-heffing geldt op dit moment nog niet, maar de ongelijkheid van het speelveld is er nu al.

Ik vroeg de industrie wat ze het liefst wil, namelijk het op nul zetten van de CO₂-heffing of het afschaffen daarvan. In haar brief heeft de minister het namelijk over het op nul zetten van de heffing, terwijl de industrie eigenlijk graag een afschaffing wil. Toen ik vroeg of dit het probleem oploste, zei men dat dit niet het geval is, maar de industrie gaf wel aan dat het een belangrijk signaal is. Toen ik vroeg of er dan investeringen los zouden komen van het geld dat ze dus niet hoefden te betalen aan de CO₂-heffing, bleek dat ook weer niet het geval te zijn. Het op nul zetten of het afschaffen van de CO₂-heffing lost wat ons betreft de problemen dus niet op. Sterker nog, het creëert problemen. De minister schetst al een aantal dilemma's in haar brief. Deze motie is, zoals wij het zien, gewoon echt ongedekt. Dit jaar stond 18 miljoen in de boeken. Er moet een wetswijziging komen. Ik ga ervan uit dat die misschien nog wel binnenkomt. Daarna gaat het om 50 miljoen en dan gaat het oplopen naar zo'n 100 miljoen. Dat is een derving voor het Klimaatfonds, voor projecten die we eigenlijk in hadden geboekt en die we ook nodig hebben op andere manieren. Het niet-doorgaan van de plasticheffing hadden we hier ook uit gecompenseerd, het probleem met de AVI's. Dan hebben we het ook nog over de mogelijke subsidie die we mislopen via het Herstel- en Veerkrachtplan. Dat is 600 miljoen of 1,2 miljard, afhankelijk van hoeveel tranches je hiermee niet haalt. Ik begrijp dat de minister hierover in gesprek gaat met Brussel. Ik ben heel benieuwd naar de uitkomsten van het gesprek en ook wat er gaat gebeuren als blijkt dat wij hiervoor inderdaad 1,2 miljard moeten inleveren. Waar gaat dat geld dan vandaan komen? Iemand moet dat namelijk betalen. Zo werkt onze begrotingssystematiek. Heeft de minister een idee waar dat dan vandaan moet komen?

Wilt u dat ik pauzeer?

De **voorzitter**:

Ja. De heer Flach staat er al een tijdje, dus ik wilde hem het woord geven.

De heer **Flach** (SGP):

Mijn vraag gaat over die CO₂-heffing. Als ik mevrouw Postma zo hoor, dan vraag ik me af of dit nou een verduurzamingsmaatregel was of een belastingmaatregel. Ik hoor

namelijk vooral welk gat het wel niet slaat bij de overheid. Kunt u zich voorstellen wat dat voor bedrijven betekent? Waar het ook om gaat, lees ik even voor uit de brief: het ontbreekt bedrijven in veel gevallen aan handelingsperspectief om echt te verduurzamen in Nederland. Het is gewoon ontoereikend, staat in de brief van de minister. De CO₂-effecten in Nederland worden op dit moment vooral behaald door weglek. Met andere woorden: er verdwijnen bedrijven. Mevrouw Postma zegt dat NSC er wel oog voor heeft dat de industrie het moeilijk heeft, maar dan is wel de vraag wat je daar dan vervolgens mee doet. In het debat vanmorgen bij Economische Zaken hoorde ik mevrouw Postma over dit onderwerp zeggen dat het de bedoeling is dat we onze rug recht houden. Dat betekent eigenlijk: vingers in je oren en doorgaan. Die industrie heeft het moeilijk. Er klonk een industriearm. Dit is een van de onderdelen daarvan. Als ik mevrouw Postma hoor, dan is het: vingers in de oren en doorgaan.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Ik denk dat ik even de vingers uit de oren moet halen. Nee, geintje. Even serieus: ik snap waar de heer Flach op doelt. Ik heb niet voor niets, bij een eerder debat over duurzame industrie, een motie ingediend over het ontzien van de regionale industrie voor de CO₂-heffing. Veel regionale industrie geeft aan wel te willen verduurzamen, maar tegen de netwerkcongestie aan te lopen. Toen hebben we ook met z'n allen geconstateerd dat het, als bedrijven inderdaad willen verduurzamen, maar het niet kan door de netcongestie, een punt is dat wij als overheid niet goed doen. Dan moet je kijken hoe je ervoor kunt zorgen dat die heffing niet direct ingaat. U heeft die motie ook ondersteund, herinner ik mij. Die motie heeft een Kamermeerderheid gehaald. De minister gaf terug dat het, zoals het in de motie staat, niet uitgevoerd kan worden, maar ze is in het voorjaarspakket toen wel gekomen met de opschorting van die CO₂-heffing, om dit soort bedrijven tegemoetkomen. Dat zijn bedrijven die echt wel willen vergroenen, maar dat niet kunnen, omdat het handelingsperspectief niet goed genoeg is doordat de elektrificatie niet op orde is. Daar hebben we dus wel degelijk oog voor.

We zien echter ook dat er bedrijven zijn — die hebben bij ons aan de lijn gehangen, misschien bij u ook — die eigenlijk helemaal geen verduurzamingsplannen hebben. Ik noemde net een voorbeeld van een bedrijf dat ik had gesproken. Dat zei eigenlijk: als die heffing weggaat, dan gaan we niet dat extra geld investeren in de verduurzamingsopgave waardoor we die vergroening later alsnog kunnen gaan doen. Je hebt dus niet meer die wortel om te vergroenen. Die ontbreekt. Een deel van de bedrijven is eigenlijk wel blij dat die gewoon niet meer geldt en neemt geen extra vergroeningsmaatregelen. Dat vind ik lastig.

De heer **Flach** (SGP):

Eigenlijk hoor ik mevrouw Postma zeggen: ik heb wat bedrijven gesproken en die zeggen iets anders dan de minister. Wat de minister in haar brief schrijft, zou dan dus niet kloppen. Laat helder zijn: als deze CO₂-heffing zou dienen als een stok achter de deur —

want je kunt in Nederland prima verduurzamen en je hebt je er gewoon aan te houden — dan zou die motie niet zijn ingediend door het CDA en de SGP. Wees daarvan overtuigd. Maar waarom hebben we die motie toch ingediend? Dat was om de redenen die in de brief van de minister worden genoemd. Je kán in Nederland in veel gevallen niet aan de duurzaamheidseisen voldoen, doordat er geen ruimte is op het stroomnet, doordat er onvoldoende groene waterstof is en noem maar op. Dan moet je als overheid toch gewoon zeggen: we hadden deze heffing bedacht, maar die is inmiddels ondoelmatig en aan ondoelmatige heffingen doen we niet in Nederland? Dat is ook een stukje betrouwbaarheid van bestuur. Waarom is collega Postma niet gevoelig voor die argumentatie?

Mevrouw **Postma** (NSC):

Nou ja, omdat wij het net wat anders zien. Er zijn bedrijven die het wel degelijk redden. Er zijn bijvoorbeeld bedrijven die de maatwerkafspraken ondertekenen, zoals Nobian, die er wel mee aan de slag is. Daar zegt men: we gaan dit gewoon doen. Er zijn veel bedrijven die het gewoon wel redden. Ik vind het jammer dat je in een situatie komt waarin je de bedrijven benadeelt die goed bezig zijn, waar de heer Flach volgens mij ook echt achter staat, doordat je andere bedrijven beloont die de intentie niet hebben. Dat is wat ik hier moeilijk aan vind. Nogmaals, ik snap dat bedrijven het lastig hebben. Wat ik aan het begin zei, vind ik heel belangrijk: als het weghalen van de CO₂-heffing de oplossing zou zijn om het hele speelveld gelijk te trekken, zodat de concurrentiekracht gelijk wordt, dan zou ik echt tekenen. Maar dat is niet zo. Die illusie moeten we niet hebben.

Ik heb afgelopen jaar echt heel veel moties ingediend, zowel bij Economische Zaken, de commissie waar de heer Flach en ik samen in zitten, als bij KGG. Daarin vroeg ik of het kabinet naar Brussel kan gaan om ervoor te zorgen dat de staatssteunregels die daar worden afgesproken, gelijk worden getrokken, zodat we een gelijk speelveld krijgen in Europa. Dat is het allerbelangrijkste als je een bedrijf voert: je moet je afzetmarkt hebben. We zijn een internationale markt, dus dat betekent dat je je product kwijt moet kunnen bij je buurlanden of op andere plekken. Dan is een gelijke concurrentiepositie zo belangrijk. Je moet een gelijk speelveld hebben met elkaar.

De **voorzitter**:

Uw derde interruptie, meneer Flach.

De heer **Flach** (SGP):

Afrondend. Natuurlijk is dit niet de oplossing van het ongelijke speelveld. Laat dat helder zijn. Er is veel meer aan de hand. We hebben gisteren het industriearm gehoord en gelezen wat de industrie zegt. Dat gaat over de hoge energieprijzen en bijkomende lasten. Dit is een voorbeeld van die bijkomende lasten. Bovendien is die heffing ook nog eens ondoelmatig en levert die de overheid niet juist op de randvoorwaarden die we de bedrijven vragen in te vullen. Het getuigt ook van goed bestuur dat je je verlies neemt en

zegt: het slaat misschien een gat in onze begroting; dat is dan maar zo. Maar je kunt geen heffing opleggen aan bedrijven die niet kunnen waarmaken wat wij van ze vragen. Ik vind dat geen goed bestuur.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Wij hebben ervoor gekozen om bijvoorbeeld wel de IKC weer te vullen en terug te laten komen. Daardoor kunnen we bedrijven ondersteunen die geïnvesteerd hebben in elektrificatie. Dat is een manier om ervoor te zorgen dat het gelijke speelveld weer zo veel mogelijk terugkomt. Zo kunnen we de industrie door deze moeilijke transitieperiode helpen, want het is ook echt moeilijk. Dat beseffen wij ons wel degelijk.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Mevrouw Postma noemt een heel aantal problemen op die geschetst zijn in de brief. Die brief is afkomstig van een minister van de VVD, maar ook van de staatssecretaris Fiscaliteit van NSC. In de brief wordt geschetst dat er gewerkt moet worden aan een alternatief voor de nationale CO₂-heffing, aan die kop op het internationale beleid. Hoe kijkt mevrouw Postma daartegenaan? Wat zou daaruit moeten komen? We kunnen natuurlijk met elkaar gaan werken aan een alternatief, waarmee al die problemen die u nu schetst worden opgelost, zoals het mislopen van toekomstige belastinginkomsten en het mislopen van mogelijke inkomsten uit Brussel via het Herstel- en Veerkrachtplan. Aan welke voorwaarden moet het alternatief voldoen, wat u betreft?

Mevrouw **Postma** (NSC):

Dank voor de vraag. Wat volgens mij belangrijk is, is dat we nu nadenken over de vraag welke economie wij over 10, 20 of 30 jaar willen hebben. Dat betekent dat wij ervoor moeten zorgen dat onze energie-intensieve industrie, waarvan we heel veel hebben, kan meekomen met de hogere stroomprijs. Ik denk dat de heer Peter de Groot het met mij eens is dat de gasprijzen enorm fluctueren, waardoor ze onzeker zijn als bedrijfsvoeringlast, en ze waarschijnlijk enorm gaan stijgen. Dus hoe goedkoper wij onze elektriciteit krijgen, hoe beter dat is. Op dagen als vandaag en gisteren, waarop de zon lekker uitvoerig schijnt, is de energie bijna gratis en levert die zelfs geld op. Dat is natuurlijk fantastisch. De heer De Groot vraagt waar ik heen wil met dit punt. Ik zou een maatregel willen hebben die ervoor zorgt dat bedrijven worden geholpen om de transitie te maken naar uiteindelijk een goedkopere energievoorziening. Dat is ook nog eens goed voor onze planeet, omdat het duurzamer is. Dat zou wat ons betreft een maatregel moeten zijn die daarvoor in de plaats komt.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik ben blij dat mevrouw Postma van NSC wil meedenken over het vervangen van de CO₂-heffing. Ik denk dat het belangrijk is dat we dat in de Kamer doen en daarover praten. Ik sluit dan een beetje aan bij de woorden uit het betoog van mevrouw Postma. Zij geeft zelf ook aan: moet je eens luisteren, deze maatregel had helemaal niet gehoeven, want hij levert aan belastinginkomsten voor de Staat nog niks op. Maar hij doet wel iets

anders. Ik heb in het bedrijfsleven gewerkt. Je doet investeringen voor 10, 20 of 30 jaar. Als die maatregel eraan komt, doe je die investeringen niet. Dan zeg je: het is onzeker, want er komt een enorme belastingheffing op mij af. Ik kan dat niet meemaken. Ik doe die miljardeninvestering niet hier in Nederland, maar die doe ik wel over de grens. Dat geldt voor de energie-intensieve industrie en voor bedrijven die energie moeten produceren. Dat zijn de nieuwsberichten die we de afgelopen tijd heel veel hebben gezien. Ondanks het feit dat er nu nog geen heffing geldt, dat die nog niet materieel is of dat er niet geïnd wordt, kunt u zich voorstellen dat die bedrijven wel degelijk denken: ik kom nu niet over de brug; ik ga niet investeren in verduurzamingsplannen, want het is me hier veel te onzeker. Dat is precies de reden waarom we hen nu moeten helpen met een alternatief voor de nationale CO₂-heffing.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Het wordt een beetje een lang antwoord, omdat dit twee vragen zijn. Ik heb vanochtend een debat gehad. Daarin heb ik gepleit voor saaie politiek. Saaie politiek geeft namelijk eigenlijk betrouwbaarheid. Dat is volgens mij precies wat je wil als bedrijf, omdat je een langetermijninvesteringshorizon hebt. Dat houdt in dat als je beleid neerzet, je dat ook voor langere tijd vasthoudt.

Volgens mij is dit instrument in 2021 door onder andere de VVD bedacht. Wat er mooi aan is, is dat het eigenlijk heel liberaal is, omdat het doet aan marktordening. Het is een normeringsinstrument. Als je de markt ordent, kun je daar langere tijd mee vooruitkijken, omdat je kunt inschatten wat er gaat gebeuren. Ik zie dat het nu moeilijk wordt, want nu gaat het pijn doen. Vorig jaar deed het nog geen pijn en het jaar daarvoor ook niet. Bedrijven gaan het voelen. De kunst is dan juist om ervoor te zorgen dat je die saaie politiek vasthoudt, blijft doorgaan met wat je hebt en kijkt naar de andere drempels die je kunt weghalen. Dus als de heer Peter de Groot zegt: ik zie dat NSC al meedenkt over een andere oplossing: dat is niet zo. Dat heeft u verkeerd begrepen.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Sorry, ik dacht echt dat mevrouw Postma dat aan het schetsen was, maar dat heb ik dan verkeerd begrepen. Dan nog mijn laatste vraag in deze ronde van interrupties aan haar. Het is niet zo dat het pas net pijn doet. We zien tussen 2020 en 2024 ontzettend veel energie-intensieve bedrijven vertrekken. We hebben klimaatwinst en CO₂-uitstootreductie behaald omdat bedrijven weggegaan zijn. Dat is allemaal stilletjes om ons heen gebeurd. Dat zijn bedrijven die onze economie vormen, die ervoor zorgen dat er banen zijn, die voor onze welvaart zorgen. Zij zijn met stille trom vertrokken. In de afgelopen periode hebben we gezien dat bedrijven zijn opgestaan. Dat hebben we gisteren om 12.00 uur ook gezien. Bedrijven laten horen dat ze problemen hebben. Dit proces is al veel langer gaande. Saaie politiek betekent ook dat je daar rustig naar kijkt en op een gegeven moment zegt: oké, we moeten de doelen die we op het gebied van klimaat hebben niet weggooien, maar met het middel, dus de heffing die niet werkt,

moeten we wat anders doen. Ik zou de NSC-fractie willen oproepen om niet het beeld te schetsen dat dit niet al wat langer aan de gang is, maar om ook wat verder terug te kijken en mee te stappen naar een ander alternatief. Ik vond het antwoord op de eerste interruptie namelijk eigenlijk heel erg fijn.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Was het maar zo simpel. Laten we kijken naar de verschillende maatregelen waar bedrijven last van hebben. Ik heb met een bedrijf gezeten dat me gewoon eens heeft meegenomen in de boekhouding van de vestiging die in Nederland actief was. Dat bedrijf leverde in België en in Frankrijk ongeveer hetzelfde product. Daar was veel meer aan de hand dan alleen de CO₂-heffing. Dan heb ik het over de VCR, de volumecorrectieregeling, de netwerkkosten die bijvoorbeeld in Duitsland veel goedkoper zijn voor bedrijven en de stimulering van waterstof, dat daar veel meer aanwezig is dan hier. Dat zijn allerlei verschillende maatregelen. Het grappige was dat de CO₂-heffing daar maar een heel klein onderdeel van was.

Ik vind het zo jammer dat in de discussie die we nu hebben de CO₂-heffing eigenlijk een symbool is geworden, waarbij de illusie is: als je die maar afschaft of, zoals de minister zegt, op nul zet, is het probleem opgelost. Dat is helaas niet zo. Ik vrees nog steeds dat de bedrijven in de Rotterdamse haven, maar ook de regionale industrie, echt nog veel meer meegenomen moeten worden in de transitie, om ervoor te zorgen dat we over 20 of 30 jaar een groene economie hebben.

De **voorzitter**:

Mevrouw Postma vervolgt haar betoog. Maar ik zie de heer Vermeer staan voor een interruptie.

De heer **Vermeer** (BBB):

Mevrouw Postma schetst dat de CO₂-heffing een kleiner probleem is dan de andere problemen, maar toch wil ze dat probleem niet oplossen en de heffing overeind houden. Bedrijven betalen nu immers ook al honderden miljoenen aan ETS-rechten. Het is net of iemand die behoorlijk ziek is met een hamer een klap op het hoofd krijgt, waarna gezegd wordt: de klap met die hamer op het hoofd maakt niet uit, want de betrokkene was toch al ziek.

Waarom blijft NSC achter de CO₂-heffing staan, terwijl dat een van de onderdelen is die pijn veroorzaken en die ervoor zorgen dat er in boardrooms gezegd wordt "ik heb de keuze tussen land A en land B; in land A hoef ik de CO₂-heffing niet te betalen en in Nederland wel, dus dan ga ik lekker ergens anders investeren"? Wat bezielt NSC om toch vast te houden aan die CO₂-heffing?

Mevrouw **Postma** (NSC):

Nogmaals, hier wordt het beeld geschetst dat het weghalen van de CO₂-heffing de pil is die de patiënt geneest. Dat is simpelweg helaas niet zo. Nogmaals, tijdens een eerder

industriedebat heb ik namens NSC een motie ingediend waarin we zeiden: we zouden voor de regionale industrie, die moeite heeft om te verduurzamen vanwege de netwerkcongestie, moeten bekijken of die op de een of andere manier dispensatie zou kunnen krijgen totdat ze op het net kan komen. Daarbij was het wel belangrijk dat die vergroeningsplannen dan op tafel zouden liggen. Als je dit weghaalt, heb je de patiënt niet genezen. Dat beeld moeten we niet met elkaar hebben.

De heer **Vermeer** (BBB):

Nog even over het voorbeeld van die hamer op die zieke patiënt. Als we die klap niet geven, kunnen we wel zeggen dat er kans is op genezing. Dat is toch juist het punt? Als je die klap niet geeft, is er meer kans dat die bedrijven het overleven. Iets weghalen is niet het redmiddel. Nee, het is een van de dingen waarmee we moeten starten. Het is nog lang niet afgelopen met deze maatregel. Ik zal daar straks in mijn eigen bijdrage op terugkomen.

Mevrouw Postma geeft feitelijk geen antwoord op mijn vraag waarom zij blijft vasthouden aan de CO₂-heffing. Voor bepaalde groepen wil zij er wel van af of wil ze compenseren, waarmee ze eigenlijk al zegt dat bedrijven er last van hebben.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Er zitten in het voorjaarspakket veel meer maatregelen om bedrijven te helpen. Dan hebben we het bijvoorbeeld over de IKC, de indirecte kostencompensatie, die we weer gevuld hebben. Dan hebben we het bijvoorbeeld over het traject van amortisatie voor de netwerken, dus voor TenneT, om te kijken of we kunnen komen tot een betere energierekening. Dan hebben we het over het feit dat we bezig zijn om ervoor te zorgen dat er ook variabele tarieven kunnen komen voor grootverbruikers op het stroomnet, zodat die goedkopere rekeningen krijgen. Dat zijn volgens mij maatregelen die je moet nemen om de patiënt beter te maken. Alleen een patiënt die beter is, zal over 10, 20 of 30 jaar nog steeds in Nederland zijn.

De **voorzitter**:

Mevrouw Postma vervolgt haar betoog.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Voorzitter. Ik denk dat ik een heel stuk van mijn verhaal kan overslaan, bijvoorbeeld mijn vraag aan de minister hoeveel CO₂-opbrengst zij verwacht mis te lopen. Oftewel: hoe veel verder is het doel van 2030 nu uit zicht?

De tweede vraag. Is de minister bereid om weer een ronde langs haar collega's in het kabinet te maken om nog meer extra maatregelen op te halen en deze voor Prinsjesdag toe te voegen? De reden waarom ik dat vraag, is omdat de PVV niet meer in het kabinet zit, ook niet meer in deze zaal, en dus ook niet meer deelneemt aan deze debatten. Wil de minister bijvoorbeeld bij IenW langsgaan om te kijken of daar wat meer enthousiasme is voor het aanleveren van andere plannen?

Mijn derde vraag. Als de CO₂-heffing niet alleen grotere financiële consequenties heeft dan de indieners hebben bedacht, maar ook gevolgen heeft voor onze energieonafhankelijkheid, ben ik benieuwd wat voor effect dat heeft op bijvoorbeeld de grote wind op zee-projecten, omdat die afhankelijk zijn van Power Purchase Agreements. Ik zal het even uitleggen. De maatwerkafspraken die we met veel bedrijven aan het maken waren — helaas zijn dat er nu veel minder: gisteren kregen we nog het bericht dat een aantal bedrijven dat niet wil doen — hebben direct effect op het afname-aanbod van elektriciteit en zullen dus een effect hebben op de uitrol van wind op zee. Wat kan de minister nog doen om ervoor te zorgen dat die wind op zee-projecten doorgang vinden, door bijvoorbeeld Power Purchase Agreements en de contracts for difference, en misschien ook weer plaats te maken voor wind op zee in komende SDE++-uitvragen? Daarbij mag zon op zee niet vergeten worden.

Voorzitter, dat was het.

De voorzitter:

Hartelijk dank. Er is een interruptie van mevrouw Kröger.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Ik dacht dat mevrouw Postma nog met een heel verhaal kwam. Ik ben allereerst heel blij dat NSC als enige in de coalitie de CO₂-heffing heel duidelijk blijft steunen en niet meegaat in de valse retoriek alsof dat de industrie nu nekt. Maar mijn vraag gaat over iets anders, namelijk over zon op dak, met name bij sociale huurwoningen. Wij maken ons ongelooflijk veel zorgen over de financiële impact voor mensen en het feit dat de uitrol stagneert. We hebben hier een amendement op gemaakt. Ziet mevrouw Postma ruimte om een dergelijk amendement te steunen?

Mevrouw **Postma** (NSC):

Ik zag het amendement net voorbijgeschuiven op mijn bureau. Ik zal ernaar kijken. Ik zie inderdaad dat het afschaffen van de salderingsregeling — volgens mij doelt mevrouw Kröger daarop — veel effect heeft op met name huurders. Ik vermoed dat haar amendement daarover gaat. Ik moet wel serieus naar de dekking kijken, want dat is mijn rol, maar ik zal er serieus oog voor hebben.

De voorzitter:

Dank, nogmaals. We gaan over naar de heer Grinwis. Hij voert het woord namens de fractie van de ChristenUnie.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Voorzitter, dank u wel. Deze laatste dagen voor het zomerreces gaan we voort van debat naar debat. We zijn inmiddels toe aan een klimaatdebat. Vooraf was er de nodige scepsis over het klimaatbeleid van dit kabinet. Zou een coalitie met de PVV, en ook wel een beetje met de BBB, op koers blijven? Het hoofdlijnenakkoord en het regeerprogramma leidden aanvankelijk tot een zuchtje van verlichting, alhoewel er wat

effectieve maatregelen werden geschrapt. Zo legde de norm voor een hybride warmtepomp het loodje. Als kabinetsdoelen niet zouden worden gehaald, zou alternatief beleid worden vastgesteld.

Inmiddels weten we: het papier bleek geduldig. Toegegeven, gegeven de samenstelling van het kabinet is het echt een huzarenstukje dat deze minister met alternatief beleid naar de Kamer is gekomen. Mijn oprechte complimenten daarvoor. Maar het is helaas niet genoeg, geredeneerd vanuit de door het kabinet zelf overgenomen doelen. We doen, gezien de ernst van de gevolgen van voortgaande klimaatverandering, als mensheid op dit moment niet genoeg om onze negatieve impact te beperken. Dat is treurig.

Tegelijk zie ik de squeeze waar het kabinet en veel bedrijven in zitten. Deze week nog werd bekend dat een aantal bedrijven geen heil meer ziet in het voortzetten van de maatwerkaanpak. Dat kan ik niet los zien van de traagheid en onduidelijkheid van de overheid door twee ministeries, IenW en KGG, die elkaar toch een beetje in de weg zaten. Gelukkig pakte de prachtige coöperatie Cosun nog wel de handschoen op. Maar laat de minister dan voor de juiste randvoorwaarden zorgen, zodat het niet bij een joint letter of intent blijft. Dan wijs nog maar eens op de nettarieven, de reikwijdte van de IKC en de spelregels in de SDE++ inzake het ontbreken van een correctie op elektriciteits- en nettarieven. Sorry voor alle afkortingen, maar voor de meeste woordvoerders zijn die welbekend in dit dossier.

In de tussentijd gooiden het CDA, de VVD en nog een paar fracties de CO₂-heffing ongedekt het raam uit, zonder de gevolgen te wegen. De minister kiest voor een verstandiger route, namelijk de route van mijn stemverklaring: gooi dit instrument niet gelijk het raam uit, maar stel de heffing vooralsnog op nul. Ik dank de minister daarvoor. Haar brief geeft wel wat duidelijkheid over de afwegingen die nog moeten worden gemaakt, zoals voor wie de nulheffing wel en niet geldt. Ze maakt opmerkingen over de afvalbranche en de afvalverbrandingsinstallaties. Ze gaat nog niet in op de positie van de circulaire industrie. Zou de minister dat misschien ook nog kunnen wegen? Het rücksichtslos op nul zetten en het de facto voor een aantal jaren uitzetten van de CO₂-heffing zou voor hen ook consequenties kunnen hebben. Kan de minister eens wegen hoe we dat nu zó slim doen, dat de circulaire industrie in Nederland er niet de dupe van is, maar juist een duwtje in de rug krijgt?

Voorzitter. De uitvoering is taai. De positie van de Nederlandse en Europese industrie staat onder druk. Maar in plaats van te werken aan een duurzame klimaatneutrale economie met ruimte voor duurzame industrie, komt het kabinet maar zo moeilijk verder dan een paar meter voor zich uitkijken in plaats van over de horizon heen. Dat is natuurlijk heel moeilijk, maar het is wel de opdracht. Hoe kijkt de minister nu naar het regeerprogramma? Verwacht zij dat er voldoende alternatief beleid is vastgesteld, dat nodig is om de doelen te halen zoals die zijn overgenomen in het regeerprogramma? Worden de doelen gehaald? Het PBL moet zijn oordeel nog vellen. Welke inschatting

maakt de minister? En zo nee, waar komt de minister dan straks bij de augustusbesluitvorming nog mee? Welke gevolgen heeft het grotendeels stranden van de maatwerkaanpak en het op nul zetten van de CO₂-heffing? Welk alternatief beleid wil de minister hiervoor nog formuleren? Ze gaat er in haar brief al een beetje op in, maar welke ruimte voelt zij nog om daar in augustus wat aan te doen? Ze kan zich in ieder geval helemaal bevrijd voelen: er is geen coalitie meer, ze heeft ook geen ambities meer voor de Kamer, dus minister: maak er wat moois van.

Het pakket dat in het voorjaar wel is gepresenteerd is voornamelijk voor ondersteuning van de industrie. Dat onze nationale industrie ondersteuning verdient, staat voor de ChristenUnie-fractie als een paal boven water. Dat is in het belang van Nederland en van het klimaat. Randvoorwaarden moeten worden aangepakt en opgelost. Denk aan de vergunningenproblematiek vanwege het stikstofmoeras waar we maar niet uit klauteren, aan de hoge energieprijzen en ook aan de netcongestie. Maar is er met dit pakket nu een gelijk speelveld voor de industrie bereikt? Wat doet de minister om bijvoorbeeld op korte termijn de nettarieven te verlagen? We hebben het er al een aantal keren over gehad en er zijn hier ook uitspraken over aangenomen.

De IKC is terug, maar is dat voldoende? Wat doet de minister voor de industrie die niet onder de IKC valt? Ik noemde Cosun al, beter bekend als "de suikerunie". Ik vind het problematisch dat voor het verlagen van de energiebelasting en de inzet van de IKC, een greep wordt gedaan uit het Klimaatfonds. Hoe past dit bij de doelen van het fonds, die vastliggen in een wet die door ons is vastgesteld, zo vraag ik de minister. Wordt hiermee echt de koers gezet richting duurzame industrie? De ChristenUnie acht deze greep uit het Klimaatfonds op z'n minst kwestieus. Ik denk niet dat het helemaal past bij zoals wij de doelen hebben geformuleerd in de wet die ten grondslag ligt aan het Klimaatfonds. Ik hoor graag wat de minister hiervan vindt.

Waar het kabinet nog wel aan vasthoudt is de illusie van vier kerncentrales. Ik zei het al eerder: dit kabinet bouwt nog eerder honderd luchtkastelen dan één kerncentrale. Stop met dagdromen, zeg ik tegen deze minister. Ze heeft er zelfs het geld niet voor. En de bouw van twee kerncentrales, zoals afgesproken in het vorige kabinet, is ook een tour de force. Het blijft nu maar boven de markt hangen. Kan de minister niet klip-en-klaar zeggen: we schrappen het dagdromen over vier en we zetten vanaf vandaag gewoon weer volop in op twee nieuwe kerncentrales, zoals we in 2021 al hadden afgesproken met elkaar.

Wat wel nodig is, is voldoende regelbaar vermogen, zodat als de wind niet waait en de zon niet schijnt, er alsnog voldoende energie is. Recent is daar een motie van mijn hand over aangenomen. Zet daar vol op in, zou ik tegen de minister willen zeggen. En zet bijvoorbeeld ook in op de bouw van een valmeer bij de Haringvlietmonding, het project Delta21. De minister heeft mij er vaker voor horen pleiten. Het is goed voor energie, waterveiligheid, natuur en onze economie. Het is echt een gedurfd project in de beste

Hollandse poldertraditie en landaanwinningstraditie. Het is bedacht en gebouwd door Nederlandse coöperaties en bedrijven.

Tot slot nog wat gerichte vragen. De groei van warmtepompen neemt af. En ja, de minister stelt geld beschikbaar via de ISDE. Maar die daling van de groei komt mede door het besluit om niet te normeren. Durft de minister hier alsnog toe over te gaan, mocht de markt verder inzakken en gelet op de — ik memoreerde het al — andere politieke verhoudingen? Het hoeft natuurlijk niet in 2026, maar het kan wel in 2029 als invulling van de Europese regels.

De voormalige coalitie ruziede over de afstandsnormen voor windturbines. Provincies vragen er dringend om. Kan de minister nu eindelijk helderheid verschaffen en komen met een werkbare norm, bijvoorbeeld twee keer de tiphoogte met een aantal uitzonderingen, zoals voor industrieterreinen? In een vorig debat verwees ik hiervoor al naar het initiatief uit de Gelderse Staten.

Voorzitter. Het is mooi dat voor 2026 de investeringsronde van de SDE is opengesteld. Daar ben ik echt blij mee. Ik ben ook blij dat mijn motie nog net het zetje heeft gegeven om het daar in ieder geval met elkaar over eens te worden in het kabinet. De kabinetsval mag er in ieder geval niet toe leiden dat er volgend jaar weer onduidelijkheid ontstaat over het openstellingsbudget voor 2027. Ik weet dat de minister zich hiervoor inzet, maar ik zeg dus wel nadrukkelijk dat hierover geen onduidelijkheid mag bestaan. Het moet dus tijdig, nog in 2026, helder zijn wat er gaat gebeuren met de openstellingsronde in 2027. Klopt dat nog steeds?

De glastuinbouw en de effecten voor die sector van de ETS en de bijmengverplichting. De minister kiest ervoor om de motie-Flach/Grinwis om niet over te gaan tot een ETS2-opt-in voor de glastuinbouw niet uit te voeren. Dat betreurt ik en dat is inhoudelijk ook niet nodig. Bovendien is de compensatie halfbakken en onzeker. Dit zet onze telers op achterstand in Europa en ook ten opzichte van onze buurlanden. Hoe effectief verwacht de minister dat de maatregelen zijn? Kunnen de telers wel verduurzamen met bijvoorbeeld de giganetcongestie op het netvlies? Klopt het dat deze maatregelen, ook met compensatie, de gemiddelde telers alsnog tonnen gaan kosten? Kan de minister garanderen dat deze compensatie er daadwerkelijk gaat komen?

Op andere vlakken kiest de minister voor een Europees gelijk of gelijk spelveld, maar hoe past dit besluit daar eigenlijk in? Geen ene meter toch? Klopt het dat de maatregelen de Nederlandse concurrentiepositie enkel zullen verslechteren? Is de minister bereid om niet over te gaan tot de genoemde opt-in voor de glastuinbouw, voordat alle partners in het Convenant Energietransitie Glastuinbouw 2022-2030 verzekerd zijn van en akkoord zijn met adequate compensatie voor de sector, ook bij een eventuele verdere stijging van de CO₂-heffing voor de glastuinbouw?

Voor de glastuinbouw geldt een CO₂-heffing. Die wordt verhoogd van €17,70 naar €42,50! Deze zal, als de ETS2 voor de glastuinbouw zou gaan gelden, ook nog eens gaan gelden als drempel voor de compensatie. Daarmee prijst het kabinet onze glastuinbouw de Europese markt uit. Nogmaals, is de minister bereid om de effectiviteit, doelmatigheid en economische impact van het verhogen van de CO₂-heffing voor glastuinbouw te onderzoeken, de uitkomsten hiervan aan de Kamer terug te koppelen en alternatieve maatregelen uit te werken?

Met deze wat technische vragen, maar wel heel belangrijke vragen voor deze sector, voor een goed speelveld in Europa én voor het klimaat, besluit ik mijn bijdrage in eerste termijn.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Mevrouw Teunissen gaat nu spreken namens de Partij voor de Dieren. Gaat uw gang.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Dank u wel, voorzitter. Dit kabinet is een ramp voor het klimaat.

Deze dagen worden we geconfronteerd met extreme hitte. Vooral in de steden hebben opeenvolgende kabinetten ondanks jarenlange waarschuwingen van wetenschappers veel te weinig geïnvesteerd in vergroening. De armste en meest kwetsbare wijken zijn daardoor op dit moment óók de wijken die het meeste last hebben van alle hitte-ellende. Een tekort aan drinkwater dreigt, want de klimaatverandering gaat sneller dan de watersector jarenlang had zien aankomen. Maar die waterbedrijven hebben al wel jarenlang gewaarschuwd voor de gevolgen van klimaatverandering. En het kabinet heeft het gewoon niet serieus genomen. Die partijen die zo schermen met veiligheid, maken ons land onveiliger door niks te doen aan klimaat. Het enige wat dit kabinet doet, is luisteren naar de fossiele lobby en de vervuilers allerlei kortingen geven.

We zien dat ook weer in dit voorjaarspakket. De minister strooit met generieke lastenverlichting en subsidies voor de industrie. Uit onafhankelijke doorrekeningen van Kalavasta blijkt dat dit pakket maximaal 4 megaton CO₂-reductie oplevert, terwijl er 24 megaton nodig is om de al slappe klimaatdoelen te halen. Kortom, dit kabinet levert totaal niet. Dat is niet alleen schadelijk voor het klimaat; het is gewoon ook in strijd met de rechtsplicht van de Staat, naar aanleiding van de rechtszaken die er zijn geweest. Maar de Staat heeft ook de verantwoordelijkheid om te zorgen voor een veilige en gezonde leefomgeving.

Dan hadden we nog die ene effectieve maatregel, namelijk de nationale CO₂-heffing. Maar die dreigt het kabinet nu ook om zeep te helpen, terwijl een meerderheid in Nederland en 85% van de Europeanen, zo bleek vandaag, willen dat de overheid juist meer doet voor het klimaat. En dat is terecht, want we hebben niet veel tijd meer. Mensen, dieren en natuur worden niet beschermd. Het kabinet doet volstrekt niets aan

stijgende broeikasgassen. Het klimaatbeleid van deze minister is een fiasco; het sprookje van de groene groei en rekenen op medewerking van grote vervuilers zoals Shell, BP, Air Liquide, Air Products en ExxonMobil, is wensdenken gebleken. In de afgelopen drie jaar zijn er met alle 30 grote bedrijven eindeloos gesprekken gevoerd, maar die hebben vrijwel niets opgeleverd. Hoe kan dit? Is het omdat deze bedrijven gewoon niet willen; is het dat zij dit kabinet aan het lijntje hebben gehouden? De belangrijkste vraag is: wat gaat het kabinet hier tegenoverstellen, nu de gesprekken mislukt zijn? Gaan we nu wel strenge regels zien om te voldoen aan de klimaatdoelen? Er zijn nu immers vrijwel geen harde maatregelen meer over om CO₂ terug te dringen.

Voorzitter. De minister noemt CCS. Dat is een schijnoplossing, want dat CCS betekent alleen maar CO₂ onder het tapijt schuiven. En keer op keer mag de gewone Nederlander betalen, zelfs voor dit soort schijnoplossingen. Burgers dragen nu al de zwaarste lasten. Nederland wil vooruit en Nederland wil dat de overheid juist meer doet voor het klimaat. Maar deze minister kiest voor vertragen en voor het schrappen van maatregelen. We weten precies wat er moet gebeuren, maar echte keuzes worden uitgesteld. Wat resteert, zijn lasten voor burgers, zonder extra klimaatwinst. Dit is antiklimaatbeleid, mogelijk gemaakt door de VVD.

Dit beleid heeft Nederland niet veiliger gemaakt. Er is meer extreem weer, meer hitte, meer droogte; er zijn meer overstromingen en er is minder voedselzekerheid. Dat de koffie nu duurder wordt door klimaatverandering is alleen maar een voorbode van wat nog gaat komen: achteruitgang van de natuur.

Voorzitter. Keuzes zijn dus keihard nodig, juist nu. Er zijn oplossingen. Industriebeleid moet gericht zijn op de afbouw van de meest vervuilende activiteiten en op steun aan circulaire, schone sectoren. Snoeien om te bloeien, harde keuzes, dat is waar de Partij voor de Dieren voor staat, om een gezonde toekomst te kunnen waarborgen. De motie van de Partij voor de Dieren over een integrale industrievisie is aangenomen door deze Kamer. Ik vraag de minister hoe het daarmee staat.

De schreeuw om een visie voor de industrie wordt ondersteund door MVO Nederland, Triodos Bank, Advocates for the Future en vele andere organisaties die recent bij de minister aanklopten met de oproep "schaarste dwingt tot keuzes". Het bijbehorende onderzoek van CE Delft over de maatschappelijke waarde van sectoren komt daar nog bovenop. Nederland kampt met structurele schaarste aan energie, netcapaciteit, ruimte, arbeid en milieugebruiksruimte. Sectoren concurreren om deze beperkte middelen, met als gevolg dat 20.000 bedrijven wachten op de netaansluiting en dat de bouw van maar liefst 460.000 woningen stagneert.

De druk neemt toe en dat vraagt om scherpe keuzes. Uit onderzoek blijkt dat sectoren vaak verschillen in efficiency. Landbouw, basismetaal en olieraffinage veroorzaken veel milieuschade en leveren weinig economische waarde op. Ter vergelijking: per petajoule energie levert de financiële sector 4,6 miljard aan nationale inkomsten op en de

maakindustrie 1,1 miljard, tegenover slechts 30 miljoen in de basismetalen en olieraffinage. Deze cijfers laten zien dat schaarste dwingt tot keuzes. Toch ondersteunt het kabinet nog steeds inefficiënte sectoren door middel van belastingkortingen, subsidies en netvoorrang. Dit belemmert de opbouw van de economie van de toekomst.

Mijn vragen aan de minister hierover zijn de volgende. Hoe weegt zij het risico dat sommige sectoren de ontwikkeling van andere, toekomstgerichte sectoren belemmeren omdat ze onevenredig veel ruimte, energie of uitstootruimte gebruiken? Is zij bereid te onderzoeken hoe de overheidssteun via subsidies, belastingvoordelen of netprioriteit zich verhoudt tot de maatschappelijke waarde die die sectoren opleveren? Hoe zorgt het kabinet ervoor dat nieuwe kansrijke sectoren voldoende ruimte, arbeidskracht en ondersteuning krijgen om daadwerkelijk te groeien? Is de minister bereid om te onderzoeken wat de kansen en risico's zijn van het herverdelen van sectoren of delen van sectoren over Europa?

Er zijn meer opties voor goed klimaatbeleid. Zo is recent de Groene Belastinggids gepubliceerd, met daarin zes fiscale maatregelen die wél bijdragen aan effectief klimaatbeleid. Ze laten de vervuiler betalen, beschermen lage inkomens en stimuleren groene innovatie. De opbrengst is 84 miljard per jaar en 8 megaton CO₂-reductie. Dat is meer dan vier keer de uitstootreductie van het pakket van de minister. Waarom kiest het kabinet daar niet voor, of om de 14 miljard aan kernenergie — een onrealistische oplossing — te steken in echt schone energie in Nederland?

Voorzitter. Het kabinet kiest ook niet voor gedragsverandering. U weet dat de Partij voor de Dieren pleit voor minder vlees- en zuivelconsumptie, want dat is de meest effectieve klimaatmaatregel. Maar wij pleiten ook voor het afscheid nemen van fossiele reclames. Reclames voor vliegreizen, vervuilende auto's en fossiele energie zijn echt niet meer van deze tijd. Een verbod op reclame voor fossiele brandstoffen is het laaghangend fruit in het klimaatbeleid. Het is minder waarschijnlijk dat dit weerstand oproept en het kan een haalbaar startpunt vormen voor bredere beleidsplannen. Het is een simpele en duidelijke maatregel die de publieke informatieomgeving hervormt en de weg vrijmaakt voor robuustere maatregelen later.

In de gemeentes Delft, Den Haag en Nijmegen is al een verbod ingevoerd op fossiele reclames. Dit kan een kantelpunt zijn: vervuilend gedrag niet stimuleren, maar mensen alternatieven bieden. Als we sigarettenreclames verbieden vanwege gezondheidsschade, waarom zouden we dan geen verbod invoeren voor schadelijke fossiele producten, die ons klimaat verwoesten? Er vindt zelfs kindermarketing plaats voor vliegreizen. Dat is echt de schaamte voorbij. Is de minister bereid een landelijk verbod in te voeren op fossiele reclames?

Voorzitter. Het is tijd voor radicale klimaatmaatregelen om erger te voorkomen, niet voor schijnoplossingen zoals het kappen van bomen voor biomassaverbranding. Dat is absoluut onverantwoord in deze tijd waarin de aarde snel opwarmt. Daarom vraag ik de

minister nu eindelijk te stoppen met het faciliteren en subsidiëren van BECCS, biomassa in combinatie met CCS. Daar wil ik graag een reactie op. Uit recent onderzoek blijkt dat RWE houtpallets uit Maleisië gebruikt die niet voldoen aan onze eigen duurzaamheidscriteria, terwijl hier wel SDE-subsidies voor worden verstrekt. Kan de minister toelichten hoe zij gaat voorkomen dat publiek geld naar biomassa gaat, wat bijdraagt aan ontbossing en schending van mensenrechten? Welke stappen gaat zij zetten om de controle op de herkomst van deze biomassa daadwerkelijk te verbeteren?

Voorzitter. Tot slot over de gaswinning bij Warffum. Een meerderheid van de Kamer heeft aangegeven daar geen gaswinning te willen. De minister voert de motie van de Kamer niet uit. Waarom kan het dan wel bij Ternaard, praten met de vriendjes Exxon en Shell, en niet bij Warffum? Waarom is de minister vergunningen gaan geven op basis van de oude Mijnbouwwet en heeft zij geen werk gemaakt van de nieuwe? De Kamer heeft haar al heel vaak naar die nieuwe Mijnbouwwet gevraagd. Waarom zet zij niet alles op alles om de ereschuld in te lossen?

Voorzitter. Tot slot. Dit is een schadelijk pakket voor het klimaat. Na de verkiezingen zijn er nieuwe kansen voor dieren, natuur en klimaat. Eerlijk, effectief en toekomstgericht klimaatbeleid kan nu. Laten we daar nu aan gaan beginnen.

Dank u wel.

De voorzitter:

We gaan luisteren naar de heer Flach. Hij spreekt namens de SGP. Het valt mij wel op dat het niet zozeer over de suppletoire begroting gaat, maar over het klimaatpakket. Maar goed, de leden gaan over hun eigen inbreng. De heer Flach. Gaat uw gang.

De heer Flach (SGP):

Voorzitter. Als er één ding is waar bedrijven een hekel aan hebben, dan is het onduidelijkheid en onzekerheid. Het is zeer teleurstellend dat het stranden van de coalitie nieuwe onzekerheid gaat opleveren. De SGP blijft staan voor een realistische koers: verduurzaming mét handelingsperspectief voor ondernemers en burgers, uit zorg voor de schepping en om minder afhankelijk te zijn van dure fossiele import.

Wij krijgen weleens de vraag: moet je daarom niet juist ambitieus zijn? Maar ik zie veel ambitie zonder realisme. Denk aan doelstellingen als 42% groene waterstof in 2030 en 90% CO₂-reductie in 2040. Ambitie zonder realisme leidt zomaar tot jobbeleid, tot onzekerheid en tot inconsistent beleid. Het is mooi op papier, maar niet toekomstbestendig. Ik vraag me af of het milieu daarmee gediend is. Beter laveren, de wind in de zeilen krijgen en dan bij je uiteindelijke doel komen, dan recht vooruit willen varen en dan stilvallen omdat de zeilen slap hangen.

In het voorliggende pakket voor groene groei, inclusief de begrotingswijziging — nu heb ik die toch een keer genoemd — zit onvoldoende handelingsperspectief voor bedrijven. Gaat het niet te veel over euro's en megatonnen CO₂? Een voldoende score voor de

schatkist en de CO₂-boekhouding is mooi, maar dit kan op langere termijn ook zomaar averechts uitpakken. Ik denk aan het verschuiven van de plastictaks naar het einde van de keten. Ik noem ook de stapeling van heffingen voor industrie en glastuinbouw, terwijl die vanwege de netcongestie aan handen en voeten gebonden zijn. Dat betekent verplaatsing van productie in plaats van verduurzaming. Voor een pakket voor groene groei is meer nodig. En wat is het langetermijnperspectief voor de SDE++-subsidie?

Onze maakindustrie heeft het moeilijk, niet omdat bedrijven het niet kunnen, maar omdat wij het hen moeilijk maken door een relatief hoge energiebelasting en een nationale CO₂-heffing, maar ook door het ontbreken van infrastructuur. De minister bevestigt het zelf: driekwart van de verduurzamingsplannen van cluster 6-fabrieken kan daardoor niet voor 2030 worden uitgevoerd. Dat moet anders als we niet afhankelijk willen worden van Chinese import. Om onze fabrieken mee te kunnen laten doen op de Europese en internationale markt, moeten de elektriciteitskosten omlaag en moet de CO₂-heffing van tafel. Het is echt onvoldoende om alleen voor de indirecte kostencompensatie en uitstel van de CO₂-heffing te gaan. Dan blijft er een gapend gat ten opzichte van omliggende landen. Gaat het kabinet kijken naar een verbreding van de IKC en het opnieuw invoeren van een variant van de volumecorrectieregeling?

De Kamer heeft gevraagd om het zo snel mogelijk afschaffen van de CO₂-heffing, een nationale kop op de ETS-prijs. Beter groen hier dan grijs elders. Ik snap dat de minister zich overvallen voelt en de financiële consequenties op een rijtje wil zetten. Maar waarom kiest ze nu al voor uitstel in plaats van voor afschaffing? Uitstel geeft de industrie niet de langjarige zekerheid die die juist nodig heeft.

De SGP wil dat we minder afhankelijk worden van niet-duurzame import van goedkoop plastic uit China. De circulaire wisselkoers duizelt ons echter een beetje. De Circulaire Plastic Norm en de plastictaks gaan in de huidige vorm namelijk niet door. Dat is verstandig, want die normen en heffingen richten zich alleen maar op in Nederland geproduceerde kunststofproducten. Dat zou juist de deur openzetten voor goedkope Chinese kunststofrommel. Maar waarom wordt er dan niet gekozen voor een norm en een heffing voor kunststofproducten die in Nederland op de markt worden gebracht, dus inclusief import?

De SGP is tegen de verhoging van de afvalstoffenheffing: dan slaat die heffing opnieuw neer op het einde van de keten en wordt recyclaat juist duurder. Recycling gaat immers gepaard met een te verbranden reststroom. Het pakt het probleem van goedkoop nieuw plastic uit China niet aan en werkt zelfs averechts. Laat ik mijn oproep breder trekken: kies niet voor het wegbelasten van productie, maar voor het verduurzamen van consumptie. Want het kan toch niet de bedoeling zijn om de productie te verplaatsen naar China en vervolgens meer Chinese producten te importeren.

Voorzitter. De SGP maakt zich grote zorgen over de lastenverzwaringen voor de glastuinbouw. De eventuele compensatie is hoogst onzeker. Ik handhaaf mijn pleidooi

om tuinders vrij te stellen van de bijmengverplichting voor groen gas en de ETS2, zoals de Kamer ook per motie heeft gevraagd. Voor het halen van de CO₂-doelen is een prijs van €100 per ton CO₂ nodig, terwijl er nu gekoerst wordt op het dubbele: €200.

Het probleem van te weinig netaansluitingen en aardwarmteprojecten los je niet op met lastenverzwaringen. Dat compensatiegeld kunnen we beter besteden, bijvoorbeeld aan e-boilers en energiebesparing, om maar wat te noemen. En als je compenseert, moet je het fair doen en geen onhaalbaar hoog CO₂-tarief als referentie nemen.

Voorzitter. Energiebesparing hoort op één. De incidentele extra belastingvermindering bij de energiebelasting gaat huishoudens een paar euro opleveren. Is het niet beter om deze middelen veel gericht in te zetten voor de aanpak van energiearmoede? Ik constateer bijvoorbeeld dat het budget voor de subsidieregeling aardgasvrije huurwoningen is uitgeput. Is het niet verstandig om die aan te vullen? Ik herhaal mijn pleidooi om de handschoen op te pakken van gemeenten die aan de slag zijn gegaan met gemeentelijke verduurzamingsregelingen, een vorm van gebouwgebonden financiering waarmee meters gemaakt kunnen worden.

Tot slot. Gemeenten en provincies spelen een belangrijke rol in de hele energietransitie. Zij hebben voldoende budget nodig om expertise op te kunnen bouwen. Zij krijgen nu alleen extra middelen voor 2026. Ook dat geeft onvoldoende zekerheid. Waarom worden de noodzakelijke middelen voor de komende jaren niet in één keer overgemaakt?

Tot zover, voorzitter. Dank u wel.

De voorzitter:

Hartelijk dank. Dan gaan we nu luisteren naar de heer De Groot namens de VVD-fractie.

De heer Peter de Groot (VVD):

Dank u wel, voorzitter. Voor de VVD is klimaatbeleid klimaatbeleid dat in de praktijk echt werkt, klimaatbeleid met maatregelen die onze economie en welvaart laten groeien. Daarbij wordt de energietransitie zo vormgegeven dat onze samenleving en economie juist verder komt en het niet frustreert. We moeten aandacht blijven schenken aan de vooruitgang voor het klimaat. En niet onbelangrijk om te noemen: we zullen onze energieonafhankelijkheid echt moeten vergroten. We hebben klimaatbeleid nodig dat er rekening mee houdt dat we in een transitie zitten: een transitie gepaard met het realisme dat we fossiel, het liefst van eigen bodem, nog even nodig hebben om überhaupt de transitie te kunnen maken. Want we zien nog steeds in grote mate dat Nederland afhankelijk is van externe energiebronnen, terwijl we in een wereld leven waarin we afhankelijkheid van onvrije regimes maar zeker ook van instabiele partners moeten afbouwen of in ieder geval kleiner moeten maken.

De VVD is daarbij zuinig op onze bedrijven. We willen onze sterke en innovatieve industrie koesteren, omdat deze bedrijven zorgen voor banen, welvaart en verduurzaming. De VVD wil ontwikkeling zien voor meer onafhankelijkheid, voor een

schonere toekomst, voor een goede toekomst van onze inwoners en economie. Maar de VVD weigert dat te doen op een manier waardoor mensen en bedrijven in de problemen komen en we alleen op papier klimaatwinst boeken. Bedrijven stoten dan net over de grens evenveel uit. We brengen onze economie flinke schade toe. Banen verdwijnen, welvaart verdwijnt en de mogelijkheid om te investeren in sociale zekerheid, onderwijs, nationale veiligheid en ga zo maar door wordt minder door ons lagere verdienvermogen. We moeten ons daarom niet blindstaren op doelstellingen, maar ons richten op het uitvoeren van de plannen die er al liggen en het oplossen van de netcongestie, werken aan de randvoorwaarden voor verduurzaming, de bouw van nieuwe kerncentrales doorzetten en werken aan een schone en weerbare economie waarin de industrie hier behouden blijft.

Dan de randvoorwaarden. Het draagvlak voor de energietransitie ebt namelijk weg. Er zijn steeds meer meldingen dat nieuwe woonwijken, bedrijven en bedrijfsuitbreidingen vele jaren moeten wachten totdat er een aansluiting voor stroom beschikbaar is. Dat is niet alleen schadelijk voor het vertrouwen, maar het zorgt er ook voor dat keuzes worden gemaakt die juist níét bijdragen aan verbeteringen voor het klimaat. De randvoorwaarden zijn niet op orde en dit werkt dus ondermijnend voor het draagvlak voor de energietransitie. Daarom is het heel goed dat de minister met een wet komt om de aanpak van netcongestie te versnellen. Kijkt de minister daarbij naar slimme oplossingen voor het delen van energie tussen bedrijven?

Ik heb een voorbeeld. Neem ProRail. ProRail heeft enorm veel capaciteit vanwege de bovenleidingen om het spoor. Die worden enkel op piekmomenten gebruikt, als de trein voorbijkomt. Naastgelegen bedrijven of bedrijventerreinen kunnen vaak geen extra capaciteit krijgen. Gaat de minister kijken hoe dit potentieel kan worden ingezet? Ik zag al dat netbeheerders met een plan bezig zijn en dat ze nu zelf ook met plannen komen om elektriciteitsvraag en -aanbod in de wijk en op lokaal niveau beter in balans te brengen. Hoe gaat de minister er een bijdrage aan leveren dat hier juist een versnelling in komt?

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

De heer De Groot begon zijn bijdrage door te zeggen dat we klimaatbeleid nodig hebben dat echt werkt. Hij gaf zelf ook aan dat bedrijven teleurgesteld zijn. Ik lees vandaag in De Telegraaf, toch een krant die de heer De Groot ook zal lezen, dat ondernemers boos, verward en zwaar teleurgesteld in dit kabinet. We hoorden gisteren het noodsignaal van zowel de vakbonden als bedrijven, die allemaal teleurgesteld zijn in klimaatbeleid van dit kabinet. Hoe denkt de heer De Groot dat dat komt?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik denk dat de belangrijkste reden dat zij teleurgesteld zijn, is dat zij last hebben van de dingen die overheid doet in plaats van dat zij erdoor geholpen worden. Wat ik daaraan toe zou willen voegen is dat een van de dingen waar de VVD nu een stap voorwaarts zet,

het afschaffen is van de nationale CO₂-heffing. Dat moet gebeuren. Daarnaast — dat is hier vandaag in het debat al vaker gememoreerd — moeten er nog meer dingen gebeuren en als eerste dat die randvoorwaarden op orde worden gebracht. Want we hebben torenhoge ambities, maar als wij er niet voor zorgen dat in de praktijk die verduurzaming plaatsvindt, waar we nu zien dat het op heel veel plekken vastloopt en we daarbij ambitie op ambitie op ambitie stapelen, gaat het niet lukken om die bedrijven aan onze zijde te krijgen. Die bedrijven zijn ontzettend belangrijk om het echt waar te maken, dus we kunnen geen teleurgestelde bedrijven hebben. Dat is het antwoord.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Dat zou natuurlijk een heel leuk verhaaltje zijn, als u niet zelf in het kabinet zat, als u niet zelf de minister van Klimaat en Groene Groei leverde, zoals het al genoemd is. Wat we eigenlijk zien is dat het geen groene groei meer is, maar gewoon een heel zwart randje is geworden voor de industrie. Dus als de heer De Groot zegt dat hij die bedrijven zo goed wil helpen, waarom heeft zijn eigen minister dat dan niet gedaan? Waarom kiest hij er nu voor om voor een motie te stemmen die de CO₂-heffing afschaft en vervolgens een minister te hebben die zegt: ik zet 'm toch nog even door. Dit zwabberbeleid zorg voor heel veel teleurstelling, boosheid bij ondernemers. Ziet de heer De Groot dat ook?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Nee, dat zie ik helemaal niet. Deze minister heeft in april een aanvullend pakket, een fors aanvullend pakket, gelanceerd, waarin maatregelen zitten die zowel de verduurzaming versnellen als hulp bieden aan die bedrijven. Ik heb het hele lijstje hier opgeschreven. Het gaat van hulp aan de industrie in de energie tot maatregelen op het gebied van waterstof. Ik moet even goed kijken. Ik ben net nieuw als woordvoerder, dus ik moet al die maatregelen nog even ... Ik ben niet zo ingevoerd als iedereen hier in de Kamer, zeg ik er maar even bij, dus ik moet sommige afkortingen nog even uit mijn hoofd leren. Maar het is echt een hele rij aan maatregelen: extra waterstofsubsidies, CCS-projecten, verlaging van de elektriciteitskosten door middel van de IKC. Mevrouw Postma had het er ook al over. De SDE++ is verlengd voor 2026 en ook daar, zeg ik tegen mevrouw Rooderkerk, zat al een maatregel in: aanpassing van de CO₂-heffing. Die maatregel zat er al in.

Alleen is de VVD-fractie nu een stap verder gegaan. Die heeft gezegd: volgens ons het goed om de motie ingediend door het CDA te steunen om ervoor te zorgen dat we snel gaan naar een afschaffing van dit middel, de CO₂-heffing, maar we moeten wel zorgen dat er een ander alternatief voor terugkomt. Ik lees heel duidelijk in de brief van de minister dat zij daarmee aan de slag gaat. Ik ga daar straks nog een aantal vragen over te stellen. Ik ben ook zeker van plan om te kijken hoe we dat proces tot afschaffing kunnen versnellen, zodat die duidelijkheid voor de industrie er komt. Want ik zou niet op mijn geweten willen hebben dat er nog meer industrie vertrekt of niet de investeringen doet die wij in Nederland heel erg hard nodig hebben.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Ik zou me dan toch nog even in dat pakket verdiepen, want het is echt een dramatisch pakket, ook voor de industrie. Want de VVD kiest er ten eerste voor om geen keuzes te maken en heel veel zaken op z'n beloop laten, waardoor bedrijven niet weten waar ze aan toe zijn, en ten tweede voor zwabberbeleid, zoals het opeens afschaffen van de salderingsregeling en de CO₂-heffing, wat dan toch niet kan, en waarvan ze niet weten hoe dat moet worden. gedekt. Het is gewoon één grote chaos. Dus als je een bedrijf bent nu, wat heb je dan aan deze chaos? Ik wil daar nog een vraag over stellen aan de heer De Groot. Wat ik niet begrijp: als je bedrijven wilt helpen, dan wil je toch helpen richting de nieuwe economie, dan wil je toch dat die bedrijven mee kunnen komen in die digitale groene economie? Wat de VVD nu doet, of vaak eigenlijk laat, is bedrijven niet steunen. Die vertrekken dan dus maar. Of ze blijven gewoon, zoals BP en Shell, en gaan lekker door met uitstoten en stoppen met allemaal verduurzamingsplannen. Op deze manier werk je de industrie gewoon in de vernieling.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik laat me dat gewoon niet vertellen hier. De VVD staat er pal achter die bedrijven hier te houden. Dat kan alleen als ze ook echt gaan verduurzamen. U kunt lachen; dat is helemaal goed. We staan pal achter die bedrijven, zodat ze hier kunnen blijven en hier die verduurzaming kunnen doormaken. De afgelopen periode, de afgelopen jaren, hebben we gezien dat die bedrijven vertrokken zijn en dat die bedrijven die investeringen niet doen. Dan kan je halsstarrig vasthouden aan een CO₂-heffing die niet werkt — dat kan je doen; daar kiest D66 voor, zou ik willen zeggen — maar je kunt ook over een alternatief nadenken. De VVD heeft helemaal niet gezegd dat we niet door moeten gaan met de verduurzaming van de industrie. Dat zeggen we helemaal niet. Wij hebben ook gezegd: kom met een alternatief daarvoor. We hebben ook in de brief van de minister gelezen dat de minister gaat werken aan een alternatief. Dat is heel erg goed, want we staan nog steeds voor klimaatbeleid, maar wel realistisch klimaatbeleid. Dat zou ik ook willen vragen aan D66. Kom tot inkeer. Zie dat deze bedrijven de grens overgaan en dat deze bedrijven niet investeren. Laten we met elkaar optrekken om ervoor te zorgen dat deze bedrijven hier juist wel blijven en hier die investeringen wel doen. Dat is wat Nederland nodig heeft.

De **voorzitter**:

Dit wordt uw vierde interruptie. U heeft er maar vijf.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Helemaal goed. Ik krijg een rechtstreekse vraag, dus daar geef ik heel graag antwoord op. Dan vrees ik dat de heer De Groot niet heeft geluisterd naar mijn bijdrage. Hij doet nu een soort van bedacht aanvalletje terwijl ik net een alternatief heb bepleit voor zo'n beetje alle maatregelen waar dit kabinet mee komt. Ik heb drie plannen genoemd, waaronder een in de Kamer aangenomen voorstel om de energierekening te verlagen

voor bedrijven en voor mensen, waar de minister gewoon uitvoering aan zou moeten geven en waarmee we laten zien dat het wel kan. Het is mogelijk om te investeren in de industrie en in het net, om ervoor te zorgen dat bedrijven hier kunnen blijven en tegelijkertijd kunnen vergroenen. Wat betreft de sprookjes dat de bedrijven hier zo blij mee zijn, waar de heer De Groot in gelooft, zou ik zeggen: ga eens op bezoek bij bedrijven. Spreek eens met ze. Ik hoor de een na de ander zeggen dat zij hier geen toekomst meer zien, omdat ze alleen maar te maken krijgen met zwabberbeleid en omdat ze niet geholpen worden. Dat is mijn oproep aan de minister in de laatste maanden die haar hier nog resten: doe nou iets voor ze en zorg er tegelijkertijd voor dat we doorgaan met vergroenen, zodat we ook klaar zijn voor een groene toekomst. Kom niet met deze praatjes.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Daar is het weer, "praatjes". Ik praat ontzettend veel met de industrie. Sterker nog, ik heb er gewerkt. Ik weet dus precies hoe het werkt. Ik weet precies hoe het werkt op het moment dat je een investering wil doen voor over 10, 20, 30 jaar en hoe het werkt als je een investeringsbeslissing neemt. Dat doe je niet als er enorme donkere wolken boven je beleidsplan of investeringsplan hangen. Dat doe je niet. Dan bel je nog een keer met een kantoor, of dat nou in Nederland is of in het buitenland, of je dit nou wel of niet gaat doen. Al die bedrijven geven aan dat de onzekerheid over de randvoorwaarden heel belangrijk is. Dat zijn zeker de nettarieven en de energieprijzen, maar ook de manier waarop de CO₂-heffing op dit moment is vormgegeven die boven hun bedrijven en investeringsplannen hangt. Ik heb het gezien bij wat D66 doet op het gebied van wonen. Ze hebben afscheid genomen van binnenstedelijk bouwen. Ze hebben ook gezegd: we gaan buitenstedelijk bouwen. Ik zou die draai ook graag willen zien op het industriebeleid, op het verduurzamingsbeleid van de industrie. Die draai zou ik hier ook graag willen zien. Kom met realistische oplossingen, waarbij we samen werken aan een alternatief voor die CO₂-heffing, om ervoor te zorgen dat die bedrijven hier blijven.

De **voorzitter**:

Dit wordt uw laatste interruptie.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Ik heb daar net een heel aantal voorstellen voor gedaan. Er liggen ook allerlei Kamermoties. Ik snap dat de heer De Groot nieuw is in deze commissie en daar wellicht nog even kennis van moet nemen. Maar wat stelt hij nu zelf voor dan? Het afschaffen van de CO₂-heffing kost 300 miljoen, structureel 120 miljoen. Waar gaat de VVD dat van betalen? Wat is het alternatief dat de VVD daarvoor heeft, om ervoor te zorgen dat bedrijven kunnen verduurzamen? Ik ben heel benieuwd.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Zwabberbeleid wordt niet alleen maar vormgegeven door elkaar hier in de Kamer te overtoepen met moties over wat het dan zou moeten zijn. Het belangrijkste wat wij te

doen hebben, is ervoor zorgen dat de minister aan de slag kan met in gesprek gaan met de industrie over wat een alternatief is. Dat is wat er moet gebeuren en dat moet snel gebeuren. Daar zal ik straks een oproep toe doen. Maar wij kunnen hier niet vanuit de Kamer ... Wij zijn politici. Het gaat hier over de overheid en we krijgen steeds te horen: doe nou niet de verkeerde dingen. Laten we dan ook naar die industrie luisteren: hoe kunnen zij die verduurzaming echt meemaken? Laten we dat ook doen met elkaar, want ik denk dat dat heel belangrijk is bij het afschaffen van deze maatregel.

Mevrouw **Postma** (NSC):

De motie-Bontenbal over de CO₂-heffing, nu de motie-Van Dijk, is natuurlijk al eerder in een debat aan de orde geweest. Een aantal maanden geleden — de heer Peter de Groot was nog geen woordvoerder, maar hij heeft er ongetwijfeld over gehoord van zijn collega, de heer Erkens — heeft de VVD ervoor gekozen om tegen die motie te stemmen, onder andere bijvoorbeeld omdat de opbrengsten al ingeboekt zijn in een aantal begrotingen. Daar moeten we echt van uitgaan. Ik ken de VVD toch wel als een partij die hecht aan een goed begrotingsbeleid en een goed financieel beleid. Ik heb zelf in een debat meegemaakt dat de minister van Financiën zei dat bepaalde dingen op pensioengebied niet konden omdat er iets anders was ingediend voor het pakket aan Brussel. Daardoor kregen we van die tranches, waar ik het zojuist in mijn termijn al over had, bijvoorbeeld 600 miljoen of 1,2 miljard. Dat zijn flinke bedragen; daar kan de heer De Groot vast mee instemmen. Mijn vraag aan de heer De Groot is of de VVD-fractie er zich op het moment van de keuze om toch voor deze nieuwe motie te stemmen, die eigenlijk een beetje hetzelfde is als de vorige, bewust van was dat dat effect heeft op het geld dat we uit Brussel kunnen krijgen. Was die bewustwording daar?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ja, natuurlijk zijn we ons daar bewust van. Dat is precies de reden waarom wij achter de motie en achter het dictum met "zo snel als mogelijk" zijn gaan staan. Ik ben heel blij met de brief van de minister, waarin hij aangeeft dat zij de disclaimers in kaart brengt waarnaar gekeken moet worden, bijvoorbeeld met betrekking tot de Brusselse afspraken. Dat doet zij samen met zijn collega, de staatssecretaris Fiscaliteit. Dat zal dus ook meegenomen moeten worden in het alternatief dat vormgegeven wordt. De VVD staat nog steeds voor klimaatbeleid en verduurzaming van de industrie, maar het middel dat we daartoe hier in Nederland hebben gekozen, die kop, die nationale CO₂-heffing, zat ons als een graat in de keel. Daar waren we ook helemaal niet mee getrouwd, maar wel met verstandig klimaatbeleid. Dat alternatief moet dus ook oplossingen bieden voor de punten die door de minister en de staatssecretaris geschetst zijn in de naar de Kamer gestuurde brief.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Volgens mij is deze maatregel tot stand gekomen in een kabinet waar ook de VVD in zat. Het is ook best wel een liberale maatregel, want hij normeert de markt. Het zou dus iets

moeten zijn waar de VVD zich achter kan scharen. Je kan normeren of subsidiëren. Ik geloof dat de VVD altijd wat meer van het normeren is. Het lullige is altijd dat iemand het moet betalen als je toch geld nodig hebt. Wie moet het dus gaan betalen in het voorstel van de VVD?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

In de opmaat naar het maken van deze nationale heffing ben ik het zeker wel eens met de woorden van mevrouw Postma dat het in de gedachte een hele goede maatregel leek. Ik denk dat het ook gewoon belangrijk is om dat met elkaar te benoemen. Maar nu zien we in de uitvoering dat die heffing niet goed werkt, omdat bedrijven haar niet kunnen dragen, en dat bedrijven hun heil dus ergens anders zoeken. De VVD heeft gezegd dat deze heffing zo snel als mogelijk moet worden afgeschaft — dat heb ik net ook al aangegeven — maar dan moet wel een alternatief komen, met al die disclaimers. Dan kunt u nog twee of drie keer vragen hoe dat gedekt gaat worden, hoe we het geld gaan dekken dat we uit Brussel zouden krijgen of hoe we de boete gaan dekken die we krijgen als we daar niet aan voldoen. Voor de VVD is het wel voorwaardelijk dat — hoe zal ik het zeggen? — daar in het alternatief oplossingen voor geboden moeten worden. Dat lijkt me heel helder, want anders kun je de heffing niet zo snel als mogelijk afschaffen. Ja, we gaan haar afschaffen, zeker weten. We moeten alleen heel snel met de industrie om tafel om te kijken wat zij wel kan dragen.

De **voorzitter**:

Mevrouw Postma nog, voor haar derde interruptie.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Ik concludeer dus dat de VVD inderdaad ziet dat er een probleem is, doordat er mogelijk een gat is dat gedekt moet worden, maar de VVD nog niet weet hoe. Het bijzondere aan deze heffing is dat die eigenlijk pas dit jaar voor het eerst een klein beetje van kracht was. Dat is nog geeneens dit jaar, want het zit nog geeneens in het boekjaar. Dat sluit je volgend jaar in april af; dat weet de heer Peter de Groot ook. Als je het dus hebt over de vraag of bedrijven de heffing al voelen, is die voelbaarheid er nog helemaal niet. Is de heer Peter de Groot het dan ook met mij eens dat de problemen die de industrie heeft, juist veel meer komen door een stapeling van heel veel maatregelen en door het ongelijke speelveld dat wij echt met de buurlanden en in Europa hebben, waarbij onze energie twee tot drie keer zo duur is als in Duitsland, België of Frankrijk, en Europa nog eens twee tot drie keer zo duur is in vergelijking met een China of een Amerika? Is hij het ermee eens dat er veel meer punten zijn die echt een probleem zijn en dat je hier dus eigenlijk niks mee oplost?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Maar dit laat precies zien dat mevrouw Postma en ik het niet met elkaar eens zijn over de manier waarop het bedrijfsleven werkt. Ik zou het volgende tegen mevrouw Postma willen zeggen. Zij heeft net in haar betoog aangegeven dat zij veel praat met de industrie.

Dat neem ik zeker serieus. Maar vraag eens aan hen wat de horizon is waarbinnen zij beslissingen nemen. Dat het er vandaag nog niet is, betekent niet dat die heffing morgen en overmorgen niet als een zwaard van Damocles boven die bedrijven hangt en boven de investeringsbeslissingen die zij nemen. Dat is dus het eerste antwoord op een deel van de vraag, want het waren eigenlijk twee in één vraag verpakte vragen.

Ik ga die andere vraag ook gelijk beantwoorden, want ik denk dat we het daar wel over eens zijn. We kunnen het er wel over eens worden dat het echt niet alleen de nationale CO₂-heffing is, maar dat het ook de randvoorwaarden, de nettarieven en de energietarieven zijn. Ik ben heel blij dat TNO twee dagen geleden heeft gezegd dat de energietarieven vermoedelijk gaan dalen. Dat gaat ook heel erg helpen. Dus nee, het is het niet alleen, maar het is het door de industrie op dit moment meest genoemde probleem voor de investeringsbeslissing.

De **voorzitter**:

De heer Flach. Of wilt u toch, mevrouw Postma? Ja? Dat wordt dan uw vierde interruptie.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Dank, voorzitter. Ik had er vijf, geloof ik.

De **voorzitter**:

Ja, maar het is niet verplicht om ze op te maken.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Het hoeft niet.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Het hoeft niet, maar ik doe het wel graag. Ik ben even benieuwd naar het volgende. De heer Peter de Groot noemde de investeringshorizon van vijf tot tien jaar. Die tijd heb je inderdaad nodig, wil je grote investeringen doen, zeker bij het soort bedrijven waar we het eigenlijk de hele tijd over hebben. Als het zo is dat die CO₂-heffing dus wordt gestopt, zoals de heer De Groot graag voor zich ziet, hoeveel bedrijven hebben dan aangegeven bij de heer De Groot dat zij dat geld — dat betreft de onkosten die ze dus eigenlijk niet hebben en die ze al in de boeken hebben gezet, want zo werkt een bedrijf ook — gaan gebruiken om te investeren in groene groei, dus in hun verduurzaming? Heeft de heer De Groot daar indicaties van gehad?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik heb talloze gesprekken gevoerd. We kunnen hier pimpampetten over 10 of 60 bedrijven en over hoeveel miljard er wel of niet geïnvesteerd gaat worden. Sla de kranten open en kijk ernaar! We hebben onlangs nog gehoord dat Uniper niet 8 miljard in hernieuwbare energie in Nederland gaat investeren. Tel uit je winst! Geen winst dus; ik noem het maar even. Er is een variëteit aan redenen waarom dat wel of niet zo is of waarom zij dit wel of niet doen in hun investeringsbeslissing, maar ik weet zeker dat deze

heffing daar een bijdrage aan levert. Ik zat even te zoeken of ik concreter kan zijn, maar ik ga dat niet doen.

De **voorzitter**:

Uw laatste.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Ik zocht toch echt die concreetheid. Eigenlijk concludeer ik dat de heer De Groot hier niet de aanname kan doen dat bedrijven extra gaan investeren in verduurzamingen, in de nieuwe economie, als de CO₂-heffing op nul komt of wordt afgeschaft. Ik deel met de heer De Groot dat we naar een groene, nieuwe economie toe willen, maar hij kan niet de aanname doen dat die dan dus een stap dichterbij komt.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Dit is te kort door de bocht. Dit is natuurlijk een heel makkelijk gebbetje om te stellen. Ik ga straks nog een aantal vragen hierover stellen aan de minister, want ik heb in de brief gelezen dat de minister met de industrie aan tafel gaat. Sterker nog, de minister was naar aanleiding van het pakket in april al van plan om met de industrie om tafel te gaan om te bekijken wat er nodig is om die investeringen wel los te trekken. Dat zat letterlijk in het pakket van april. Ik mag toch aannemen dat de gesprekken die de minister voert, niet eenzijdig zijn, maar twee kanten op werken?

De heer **Flach** (SGP):

De heer De Groot gaat het iets makkelijker hebben met mij dan met mevrouw Postma, die toch duidelijk een fan is van de CO₂-heffing. Ik ben juist heel blij met de draai die de VVD op dit punt gemaakt heeft. De motie werd in eerste instantie ingediend bij een industriedebat door de heer Bontenbal samen met de SGP en de BBB, maar kon toen nog niet rekenen op de steun van de VVD. De laatste keer was dat wel het geval. De heer De Groot omschrijft het heel treffend: het was een zwaard van Damocles dat boven bedrijven hing en hun investeringsbeslissingen beïnvloedde. Is de heer De Groot het met mij eens dat de brief van de minister eigenlijk best teleurstellend is? Zij zegt eigenlijk nog niks over het afschaffen ervan. Sterker nog, voorlopig zetten we de heffing even op nul en dan gaan we eens heel voorzichtig kijken naar een alternatief. Er wordt nog niet gezegd dat de heffing afgeschaft zal worden. Dat zwaard van Damocles hangt er dus nog steeds. In beeldspraak gesproken: het is alleen iets hoger opgehangen, maar kan nog steeds vallen. Mijn concrete vraag is of we niet toch nog een keer een oproep aan de minister moeten doen. We hadden gevraagd om afschaffing en wel zo snel mogelijk. Die urgentie straalt niet uit de brief. Zouden we dat niet wat voortvarender moeten oppakken?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik heb daar straks nog een aantal vragen over. Ik ben het er wel mee eens. Ik snap ook dat de minister zegt dat ze hem even op nul zet, wat tijd nodig heeft om met de industrie in gesprek te gaan en hem dan definitief te kunnen afschaffen. Zo interpreteer ik het dan.

Dat kunnen we best vragen aan de minister, wat mij betreft. Ik zou ook graag een duit in het zakje willen doen. Ik wil graag dat er concreet snel gewerkt wordt aan het beantwoorden van vragen als hoe die overlegtafel er dan uitziet, wanneer we die gesprekken kunnen verwachten en wanneer we opbrengsten kunnen verwachten om die heffingen definitief af te schaffen. Dat heb ik nog achter de hand, maar ik ga in mijn bijdrage natuurlijk eerst nog wat vragen stellen aan de minister. Dan gaan we eens kijken waar we uit kunnen komen met elkaar.

De heer **Flach** (SGP):

Dank voor dit antwoord. Die vragen worden natuurlijk beantwoord. Mag ik dan ook rekenen op de steun van de VVD als ik in tweede termijn bijvoorbeeld een motie zou indienen om de heffing niet op te schorten, maar toch echt af te schaffen en de minister daarin zou oproepen om daarvoor met een tijdpad te komen?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Daar kunnen we altijd naar kijken. Ik geef aan de heer Flach wel aan dat ik vind dat het ook netjes moet gebeuren. Er zijn natuurlijk ook bedrijven die, zoals ook in de brief staat, al bezig zijn met de verduurzaming. Met die bedrijven moet ook gesproken worden over wat het voor impact op hen heeft. Er moet gesproken worden met de industrie over een werkbaar alternatief. Je kunt hem namelijk niet afschaffen als je geen werkbaar alternatief hebt voor al die disclaimers die al genoemd zijn. De VVD staat ook voor verstandig klimaatbeleid en verduurzaming van de industrie. Dat zal dus best wel even wat tijd kosten, maar geen jaren wat de VVD betreft, zeker niet. Ik vind het heel verstandig om hem eerst op te schorten, tegelijkertijd de gesprekken te voeren, en hem dan snel af te schaffen.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Er was ooit een tijd waarin de VVD nog pretendeerde iets voor het klimaat te doen, maar dat is met het schrappen van de CO₂-heffing helemaal van de baan. De heer De Groot zei dat klimaatbeleid niet alleen op papier winst moet boeken. Ook op papier boekt die nu geen winst. Het levert 4 megaton op, terwijl we 24 megaton moeten reduceren. De VVD levert dus niet op klimaat. Ik wil nog eventjes door naar wat de heer De Groot zegt. Hij zegt dat het afschaffen van de CO₂-heffing voorkomt dat bedrijven naar het buitenland gaan. Uit de CBS-rapportages blijkt dat klimaatmaatregelen niet worden gezien als prioritaire oorzaak voor het bedrijfsleven waardoor ze in de problemen zijn gekomen. Het gaat met name om het tekort aan arbeidskrachten en de hoge energieprijzen, waar we het net over hadden. Waarom neemt de VVD deze maatregel nu voor de Bühne? Waarom gaat ze niet aan de slag met het oplossen van de echte problemen van bedrijven?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Omdat ik niet met het CBS praat, maar met die bedrijven zelf.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Ik vind dit ...

De **voorzitter**:

Mevrouw Teunissen.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Sorry, voorzitter. Dit is echt een schandalig antwoord. Ik vind dit de VVD onwaardig. U luistert dus alleen naar het bedrijfsleven en niet naar onafhankelijke instituties? Wil de VVD hier onafhankelijke instituties zwartmaken? Ik stel de vraag gewoon opnieuw en ik verwacht echt een waardiger antwoord. Waarom focust de VVD op het schrappen van een maatregel voor de Bühne? Die is zogenaamd impopulair bij het bedrijfsleven. Waarom zet de VVD niet in op het echt oplossen van de problemen waar bedrijven nu tegenaan lopen, zoals het tekort aan arbeidskrachten, de hoge energieprijzen en de concurrentie met China? Waarom zet u daar niet op in?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik reageer zo, omdat in de vraag al de veronderstelling zit dat het een non-maatregel is. Daar ben ik het gewoon niet mee eens. De andere vragen die u stelt zijn overigens zeer terechte vragen. Daar moeten we ook aan werken. Wat betreft de hoge nettarieven moeten we de randvoorwaarden op orde brengen. We moeten een mogelijkheid aan de bedrijven geven om CO₂-uitstoot op te kunnen slaan in de projecten die we daarvoor hebben. We moeten kijken naar amortisatie. We moeten kijken naar de 200 miljard die we investeren in netverzwaring. Die moeten we uitsmeren, want dat heeft met nettarieven te maken, waar ze last van hebben. Dat moeten we allemaal doen. Daar ben ik het allemaal mee eens. Dat moeten we ook doen. U begon ook met de stelling dat wij niets voor het klimaat doen, maar deze maatregel nemen wij niet om het klimaatbeleid in de prullenbak te gooien, helemaal niet. Het gaat om het middel. Het is geen goed middel. Die bedrijven hebben daar last van. En masse zeggen die bedrijven dat. Dan gaan we op zoek naar een alternatief. We zijn niet getrouwd met het middel, maar we zijn wel getrouwd met het idee dat die bedrijven moeten verduurzamen. Dat is goed, zodat Nederland onafhankelijker wordt van fossiele import vanuit het buitenland en onvrije regimes, maar misschien ook van plekken waar je het liever niet vandaan wilt halen. Dat is allemaal nodig. Dat is goed voor de onafhankelijkheid van onze industrie. Het is goed voor de economie en het is goed voor Nederland. Het is echt een doordacht klimaatpakket waar we als VVD tegenaan kijken.

Als bedrijven en masse aangeven dat dit middel niet helpt tot verduurzaming, dan zijn wij niet de partij om het tegen te houden. Dat is precies de reden waarom wij de heffing willen afschaffen. In uw vraagstelling zit een aantal dingen die suggereren dat het allemaal onzin is. Daarom reageer ik zo. Ik heb nu een serieuzer antwoord geven. Ik ben altijd bereid om daar het debat over te voeren, over welke maatregel dan ook. Zeker weten!

De **voorzitter**:

Mevrouw Teunissen, toch nog een keer?

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Het was een heel lang antwoord, maar ik heb nog steeds totaal geen idee wat de VVD concreet wil gaan doen aan het tekort aan arbeidskrachten in bedrijven, of hoe ze de concurrentie met China wil aangaan. Sterker nog, door het afschaffen van de CO₂-heffing, dreigt Nederland verder in het slop te raken. U wilt graag dat die heffing wordt afgeschaft, maar ik hoop dat het kabinet dat zeker niet gaan doen. We dreigen te blijven vastzitten aan onze fossiele verslaving, we dreigen niet mee te komen met de economie van de toekomst. Ik ben heel benieuwd hoe de VVD dit op lange termijn ziet. Je kunt wel eventjes iets voor de Bühne afschaffen — volgens u omdat bedrijven anders naar het buitenland zouden vertrekken, terwijl totaal niet is aangetoond dat dat de reden is — maar wat wil de VVD dan op lange termijn met de economie? Wij dreigen als Nederland achter te raken, omdat we niet inzetten op die transitie. We dreigen achter te raken, omdat wij nooit kunnen concurreren met die goedkope arbeid uit China. Wij kunnen nooit concurreren met de VS als we vasthouden aan de fossiele economie. Is de VVD dat met mij eens?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik ben het in die zin met mevrouw Teunissen eens dat we zuinig moeten zijn op de economie en op de bedrijven die we hebben. We moeten zuinig zijn op de basisindustrie die we hier hebben. Maar we hebben ook gezien dat tussen 2020 en 2024 veel van die bedrijven zijn weggegaan. Daardoor hebben we CO₂-winst geboekt, maar dat is niet de route die de VVD ziet. De VVD wil dat die bedrijven blijven en hier verduurzamen, dat we werken aan voldoende automatisering, inzet van nieuwe technieken, gebruik van scale- en startups en zorgen voor voldoende arbeidskrachten. Daar moeten we allemaal aan werken. De CO₂-heffing gaan we afschaffen wat de VVD betreft, maar daar komt natuurlijk ander duurzaamheidsbeleid voor in de plaats. Het is niet dat we ermee stoppen. We gaan die bedrijven wel degelijk helpen.

De **voorzitter**:

Mevrouw Teunissen, graag kortere interrupties.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Tot slot vraag ik me af welke verduurzamingsmaatregelen dan nog over blijven. De heer De Groot kan heel mooi zeggen dat we richting een duurzame toekomst gaan, maar tegelijk zie ik dat het kabinet alle maatregelen schrapt, die een prikkel vormen om tot die toekomst te komen. We blijven dus over met een economie in het slijk, met een fossiele economie. We komen niet af van onze fossiele verslaving en dat is mede dankzij de VVD en mede dankzij het afschaffen van de CO₂-heffing.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Dit is weer een mooie afronding. 2,1 miljard voor productie van waterstof. SDE++

verlengd met 8 miljard budget voor CCS, waterstof, zon en wind. We zijn kampioen zon in Europa. We nemen allerlei maatregelen, zoals CCS. Er zitten allerlei maatregelen in het pakket van de minister om ervoor te zorgen dat we vooruitgang boeken op het gebied van klimaat. En dan zegt u nu tegen mij dat er niks gebeurt? Daar ben ik het dus niet mee eens. Laat dat dan maar de conclusie zijn.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Er is overigens in het hoofdlijnenakkoord bezuinigd op de SDE++-regeling. Er blijft inderdaad nog steeds geld over, maar er is wel bezuinigd. Maar dat terzijde. Ik heb dezelfde worsteling als de VVD-fractie gehad als het gaat om de nationale CO₂-heffing en ook als het gaat om de vraag of je boven op het Europese ETS-beleid voor de industrie en energiebedrijven nog nationaal beleid moet zetten. We zijn een weg ingeslagen met de nationale CO₂-heffing aan de marge, ooit uitgewerkt door Willie Wortel Wiebes. Daartegenover stond een maatwerkaanpak. Dat houdt verband met elkaar. Ik hoor straks graag van de minister of het nu stoppen en stokken van de maatwerkafsprak met een aantal bedrijven verband houdt met het wegvallen van de CO₂-heffing. Ik hoor in ieder geval wel dat de businesscase van bedrijven die nog over zijn in de maatwerkaanpak wel verandert, omdat een deel van de vermeden kosten wegvalt als je de CO₂-heffing schrapt. Hoe wil de heer De Groot ervoor zorgen dat we een stabiel en aantrekkelijk investeringsklimaat houden, ook voor bedrijven die daadwerkelijk willen verduurzamen en die daar echt inspanningen voor leveren? De overheid moet zorgen voor de randvoorwaarden. Die waren niet op orde. Ik ben bang dat we het kind met het badwater aan het wegspoelen zijn. Hoe gaan we dat voorkomen?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik herken, en heb dat ook gehoord in een stemverklaring van de heer Grinwis bij de motie rondom de CO₂-heffing, dat we eigenlijk best dicht tegen elkaar aan zitten in de worsteling rondom de heffing en wat je daarmee doet. Verduurzamen moet uiteindelijk het doel zijn, en niet het in stand houden van een maatregel die daar wat de VVD-fractie betreft niet toe bijdraagt. Wat er wel moet gebeuren, is dat bedrijven blijven verduurzamen. Ook de maatwerkafsprak is, denk ik, een voorbeeld waarbij we na jaren van praten zien dat we heel hard moeten werken aan ten minste de randvoorwaarden. Dat is één. Ik denk dat de grootste klacht die we horen rondom maatwerkafspraken gaat over randvoorwaarden en zeker ook over onzekerheid van beleid. Daarin ga ik met de heer Grinwis mee. Dat is precies de reden waarom we bij het afschaffen van de nationale CO₂-heffing met de bedrijven een afspraak moeten maken over wat dan wél. En ik zou zeggen: daarna niet meer zeuren daarover. Dat is het dan ook. We schaffen de maatregel af, maar we moeten ervoor zorgen dat de bedrijven kunnen blijven verduurzamen. Dat zou wat mij betreft het antwoord zijn op de vraag van de heer Grinwis.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

We kunnen de consequenties nog niet helemaal overzien en weten één ding zeker: bij een nationale maatwerkafsprake met een mooi industrieel bedrijf, met een mooie producent, maar ook met een grote uitstoter, droeg de nationale CO₂-heffing wel degelijk bij aan de businesscase. Als je uitstoot verminderde, had je namelijk vermeden kosten. Die vallen weg als je de maatregel schrapt. Is het dan niet verstandig als de VVD-fractie nu gewoon ruimte geeft aan deze minister om te doen wat ze in de brief van gisteren schrijft? Zij schrijft: de komende jaren zet ik dit op nul. Ik ga verschillende aspecten goed wegen. Ik ga ook kijken hoe we bijvoorbeeld moeten omgaan met afvalverbranding, met circulariteit en de circulaire industrie, en met het gat dat in de begroting is geslagen. Het is een ongedekte motie. Het is niet echt een traditie van de VVD om daarvoor te stemmen, maar vooruit. Is het niet verstandig om nu de minister de ruimte te geven en niet weer mee te gaan met een motie die net min of meer al werd aangekondigd door de heer Flach, om coûte que coûte een verbod op nadenken af te kondigen?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Dat laatste vind ik wel grappig: een verbod op nadenken. Ik ken deze minister een klein beetje, maar ik denk dat zij nooit stopt met nadenken over de manier waarop ze dit proces ordentelijk en goed gaat doen, ook vanuit haar verantwoordelijkheid. Ik zie wel graag dat, naast het op nul zetten, snel de tafel wordt ingericht die al is aangekondigd en dat snel gesproken wordt met de industrie over wat dan wel. Ik heb al aangekondigd dat ik daar een paar vragen over wil stellen en dat ik al een motie achter de hand heb om dit kracht bij te zetten. De VVD is er inmiddels wel van overtuigd dat het middel van de heffing niet gaat bijdragen om met elkaar verduurzaming te bereiken. Maar we moeten ook samenwerken met de bedrijven die wél die stap zetten. Dat ben ik helemaal met de heer Grinwis eens. Ik zie dus dat dilemma, dat probleem. Dat moeten we ordentelijk met elkaar doen. Daar moeten we met elkaar tijd en ruimte voor nemen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Afrondend, in deze ronde interrupties. Ik proef dat de heer De Groot zich nu niet verder onder druk laat zetten door allerlei wilde moties, maar de minister de ruimte geeft. Ik deel dat op dit moment de nationale CO₂-heffing niet goed werkt en dat die er uiteindelijk aan bijdraagt dat we hier klimaatdoelen halen door industrie weg te jagen. Dat mag nooit de bedoeling zijn. De randvoorwaarden moeten bovendien op orde zijn.

Eén ding stoort me wel. Als ik in de afgelopen jaren met de VVD sprak over klimaatbeleid, benadrukten we heel erg dat we met een stabiel pad en een duidelijk doel stabiliteit moeten creëren. Natuurlijk moet je altijd bijstellen. We hebben nu zomaar — hup — de norm over de hybride warmtepomp weggegooid. We stemmen nu in campagnetijd overnight, op een achternamiddag, via een motie zomaar de CO₂-heffing weg. Dat is allemaal niet heel doordacht klimaat- en energiebeleid of een betrouwbaar,

stabiel investeringsbeleid voor bedrijven. We moeten een beetje rust, reinheid en regelmaat in ons beleid creëren, zodat bedrijven en de samenleving daarop kunnen bouwen. Je moet niet overnight — hup — wilde besluiten nemen. Hoe reflecteert de VVD daarop? Dat vind ik hierbij namelijk best een moeilijk punt.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

De heer Grinwis en ik kennen elkaar al wat langer dan vandaag. We hebben ook aan de onderhandelingstafel gezeten. Daar moet je wel eens punten laten gaan die je misschien belangrijk vindt, maar die je in de onderhandelingen toch weggeeft. Dat heb ik in de onderhandelingen met de heer Grinwis ook gedaan. Dat zijn geen overnightbesluiten. Dat is niet zo. De karakterschets dat het een overnightbesluit is om bijvoorbeeld de normering van de hybride warmtepomp niet meer doen, is niet juist; dat is gewoon een onderhandelingsresultaat. U kent de VVD ook: als wij ergens over onderhandeld hebben, zetten wij onze handtekening onder dat resultaat. Maar dat gebeurt niet overnight. We gaan zien wat de verkiezingen gaan brengen en welke onderhandelingen daar dan weer uitkomen. Dat zal ook zeker effect hebben op het beleid. Daar ben ik van overtuigd. Dat weet u als geen ander. Sommige dingen zijn overnight, maar de meeste dingen niet, zeg ik maar even als laatste.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Als laatste op dit punt. De heer De Groot als kersverse woordvoerder vangt alle interrupties. Dat komt natuurlijk ook doordat de heer Bontenbal, de aanstichter van dit hele verhaal, helaas niet de moeite heeft genomen om in de plenaire zaal dit debat te voeren. De heer De Groot schetst de hele tijd — dat zei hij net ook in reactie op mevrouw Postma — dat bedrijven na jaren wegtrekken, wat allemaal komt dat door de CO₂-heffing en het klimaatbeleid. De heer De Groot heeft het ook over de periode 2020-2024. Dan wil ik hem toch het volgende vragen. Erkent hij dat er sprake is van een geopolitieke crisis na de inval van Rusland in Oekraïne, dat gas peperduur is geworden en dat onze industrie en onze bedrijven daar last van hebben? Erkent hij ook dat het goede antwoord daarop, het enige antwoord daarop, is: schone energie van eigen bodem en wind op zee? Als hij dat erkent, waarom laat hij dan toe dat bijvoorbeeld BBB consequent wind op zee juist frustreert en bemoeilijkt?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Voor een groot deel herken ik dat zeker, maar ik herken ook de roep van de industrie op dit moment dat de nationale CO₂-heffing echt pijn doet. Dat is ook precies de reden waarom wij die stap zetten. Dat hebben we dus niet overnight gedaan. Daar hebben we lang over nagedacht en daar hebben we vele en lange gesprekken over gevoerd. We zeggen ook niet: we zetten de heffing bij het oud vuil en doen er niks meer mee. Daar komt iets voor terug. We zetten dus ook het klimaatbeleid niet bij het oud vuil; dat wil ik maar even gezegd hebben. Als u vragen heeft over wind op zee, moet u bij BBB zijn. De

VVD is voorstander van wind op zee, zeker. Ik probeer heel concreet op uw vraag in te gaan. Dit is volgens mij het antwoord op hetgeen u gevraagd heeft. Daar hou ik het bij.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Als je zelf moet zeggen dat je het klimaatbeleid niet bij het grofvuil zet, dan is dat precies wat de afdronk is. De VVD heeft de minister voor Klimaat geleverd en heeft het klimaatbeleid vervolgens in de voorjaarsonderhandelingen volkomen uit handen laten vallen. De VVD heeft eigenlijk alles geschrapt of weggegeven. En er is nu met het schrappen van de CO₂-heffing nagenoeg nul kans dat de doelen gehaald worden. Mijn vraag aan de heer De Groot is: denkt de VVD dat de industrie nog steeds dezelfde reductieopgave voor 2030 haalt? De CO₂-heffing is geschrapt en ook maatwerk gaat niet lukken; dat faalt ook. Maar blijft de reductieopgave voor de industrie wel staan wat de VVD betreft?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Volgens mij is dat voor de industrie zelf ontzettend belangrijk. Dat is belangrijk voor iedereen die daar werkt, maar zeker ook voor de bedrijven zelf en voor hun levensvatbaarheid. Ik heb zelf ook in het bedrijfsleven gewerkt. Je zet stappen om ervoor te zorgen dat je bedrijfsvoering beter wordt. Daar hoort verduurzaming gewoon bij; dat is daar gewoon een integraal onderdeel van. Wie wil nou te hoge energietarieven betalen? Geen bedrijf wil dat. Alleen moet dat bedrijf wel over de horizon heen kunnen kijken. Als dat bedrijf een investering wil doen waar misschien wel de toekomst van het bedrijf van afhangt, moet dat bedrijf dat ook kunnen waarmaken, tegenover al die gezinnen die het bedrijf onderhoudt, en gelet op al die banen die het bedrijf levert voor Nederland. Dat bedrijf moet die investering wel kunnen terugverdienen binnen de tijd die daarvoor staat. Ik denk dat, met het nu afschaffen van de nationale CO₂-heffing, gewerkt moet worden aan het alternatief, zodat het klimaatbeleid nog steeds staat, de bedrijven nog steeds kunnen verduurzamen en we er nog steeds voor zorgen dat we met elkaar CO₂-opbrengst hebben. Daar ben ik van overtuigd.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Ik hoor gewoon geen antwoord op mijn vraag. Sinds 2019 speelt de CO₂-heffing en sinds 2021 speelt het maatwerk. We hebben het dus over jaren en jaren van beleid dat nu, binnen een week, door de shredder is gegaan. De VVD pleit nu voor alternatief beleid. Mijn vraag was: blijft de reductieopgave voor de industrie staan wat de VVD betreft? Moeten zij in 2030 gewoon hun eerlijke aandeel leveren?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Wij staan voor die doelstellingen, dus dat is het antwoord. Maar ik kan het heel breed uitmeten. Kijk, die maatwerkafspraken, dat is een traject van jaren. Dat is niet iets wat deze week ineens is afgeschaft. Er lopen zelfs nog gesprekken en er zitten nog bedrijven in het eerste proces. Ik onderschrijf niet dat dat deze week ineens door de shredder gaat; dat is een proces dat al jaren loopt. Wat erbij gekomen is, is de opgave voor het

afschaffen van de nationale CO₂-heffing en het alternatief. Dat is wat we met elkaar te doen hebben. Het verduurzamen moet doorgaan en de CO₂-opbrengst moet nog steeds gehaald worden.

De **voorzitter**:

Uw laatste interruptie.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Ja, mijn laatste interruptie. De VVD doet wat de VVD altijd doet: de bal naar voren schoppen, geen verantwoordelijkheid nemen, politieke spelletjes, makkelijk met een motietje meestemmen — een ongedekte motie waar een prijskaartje van 1,2 miljard aan blijkt te hangen — en niet kiezen voor de echte oplossing. De echte oplossing is schone energie van eigen bodem en keihard aan de slag met de bedrijven die echt willen verduurzamen. De minister moet nu van de VVD weer om de tafel met het bedrijfsleven. Horen om die tafel dan ook bedrijven thuis die hebben aangegeven dat ze niet meer in gesprek willen met de overheid en dat ze ook hun doelen hebben afgezwakt? Een bedrijf als BP heeft aangegeven de klimaatdoelen niet te willen halen. Hoort dat bedrijf om de tafel wat de VVD betreft?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Wat betreft die 1,2 miljard euro waar mevrouw Kröger het over heeft, is het nog maar de vraag of die boete wordt uitgedeeld. Dat staat in de brief van de minister die ik ook heb gezien. Het is een mogelijkheid als er niet met een alternatief gekomen wordt. Ik wil dat toch even rechtzetten, want die boete is nog helemaal niet uitgedeeld. Het is ook niet zo dat de bijdrage vanuit Brussel niet op een ander alternatief geplakt kan worden en niet op een andere manier geregeld kan worden. Daar ben ik het dus gewoon niet mee eens. Elk bedrijf in Nederland is wat de VVD betreft welkom aan die tafel. Maar de vraag is wel wat voor waardevoels elk bedrijf aan die tafel inbrengt om ervoor te zorgen dat we naar een ander middel dan de CO₂-heffing gaan, en dat werkt voor de verduurzaming van de industrie en de bedrijven. Voor de VVD staat als een paal boven water dat we de industrie in Nederland nodig hebben, want die zorgen voor de banen. Ik heb dat net in mijn bijdrage al genoemd. Ze zorgen ervoor dat we in Nederland opbrengsten voor onze welvaart hebben, zodat we al die andere dingen kunnen betalen waar ook de heer Thijssen — hij zit te lachen en dat is heel goed — gebruik van maakt, zoals gezondheidszorg, scholing en whatever. Dat is mijn antwoord.

De **voorzitter**:

De heer De Groot vervolgt zijn betoog.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik heb al heel veel gezegd, dus ik hoef niet alles uit mijn bijdrage meer in te brengen. Mijn tweede punt gaat over het draagvlak in de samenleving voor onze bedrijven en onze inwoners. Het gaat dan over de kosten die de verduurzaming met zich meebrengt. We vinden het belangrijk dat die gedragen kunnen worden, dus dat die bedrijven de extra

lasten en investeringen kunnen terugverdienen. Mijn vraag aan de minister is — ik weet dat ze daarmee bezig is — hoe we die 200 miljard voor netverzwaring op land en op zee met elkaar gaan dragen. En is het ook niet zo dat een deel van die kosten misschien gedeeld zou kunnen worden met onze buurlanden?

We doen het niet alleen voor onszelf. Ik heb zeker gezien dat tussen 2024 en 2020 ons elektriciteitsverbruik is gedaald, maar we moeten toch investeringen in het net doen. Dat is heel interessant. Want hoe komt dat? Dat komt omdat we veel meer met hernieuwbare energie aan de slag gaan. Dat vraagt iets heel anders van ons net; het moet ook naar andere plekken. We doen dat dus niet alleen maar voor Nederland. Ik zou dus niet willen dat we die kosten alleen maar klakkeloos neerleggen bij onze huishoudens en bedrijven.

Voorzitter. Voor een sterke en weerbare economie is verduurzaming cruciaal. Het maakt ons en de industrie energieonafhankelijk. Tegelijkertijd zien we dat het klimaatbeleid in de uitvoering minder voorspoedig verloopt dan gehoopt. Dat zet onze verduurzaming en economische groei onder druk. Ik heb dat net in de interruptiedebatjes ook al naar voren gebracht.

Even kijken, want ik kan hier een stuk overslaan. Misschien nog even over de motie, want ik heb aangekondigd dat ik er paar vragen over heb aan de minister. Ik denk dat het goed is om die nu gewoon te stellen. Een heel aantal andere dingen heb ik al gezegd.

Wat de VVD betreft wordt de nationale CO₂-heffing dus geschrapt en vervangen, zodat duurzame investeringsplannen echt gaan werken. Ik heb een vraag over hoe de CO₂-heffing ooit, in het verleden, echt bedoeld was. Kan de minister dat nog eens uiteenzetten? Wat hadden we ooit bedacht om daar realistisch mee binnen te halen? Zoals het nu in de boeken staat en hoe het ooit bedacht was, is volgens mij ... Waarom ik het vraag is omdat we in de praktijk zien dat hij niet goed werkt. Ik zou daar graag van willen leren om te kunnen toetsen waar de minister straks mee komt, naar aanleiding van de gesprekken met de industrie. En hoe moeten we die gesprekken met elkaar inrichten zodat daar ook de goede dingen uitkomen? Zoals ik al heb aangekondigd, zou ik graag — hoe zal ik het noemen — een snelle overlegtafel met de industrie willen hebben, die krachtig is en snel resultaten levert, zodat we snel kunnen overgaan tot het afschaffen van de CO₂-heffing. Daarover later meer in de tweede termijn.

De VVD zet in op een zo stabiel mogelijk beleid en zekerheid over investeringen voor bedrijven. De VVD ziet dat het nodig is voor inwoners om investeringen in het net te kunnen spreiden, want alleen zo kunnen we nettarieven, als onderdeel van de energierekening voor mensen thuis, laag houden. We kunnen alleen verduurzamen als dit betaalbaar blijft.

Tot zover.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan is als laatste spreker in de eerste termijn van de Kamer het woord aan de heer Vermeer namens de fractie BBB.

De heer **Vermeer** (BBB):

Voorzitter. De Voorjaarsnota Klimaat en Groene Groei staat bol van de miljardenbedragen, beleidsinstrumenten en ambities. Maar de fundamentele vraag is: werkt het ook in de praktijk? Is dit beleid uitvoerbaar voor ondernemers, betaalbaar voor huishoudens en effectief voor het klimaat? Wat BBB betreft branden alle dashboardlampjes inmiddels felrood op al die onderdelen.

Voor een veilig Nederland hebben we drie dingen nodig: een sterk defensieapparaat, een ronkende economie en een weerbare samenleving. Die gaan niet samen met de problemen die we op dit moment hebben op het gebied van de energieprijzen en de ontwikkelingen in de industrie.

Wat BBB betreft staan vier thema's centraal in dit debat. Eén. De mogelijke Nederlandse steun aan het EU-klimaatdoel 2024. Twee. De nationale CO₂-heffing die we mede dankzij BBB afschaffen, of in ieder geval zouden willen afschaffen; voorlopig lijkt die te zijn gepauzeerd. Drie. De toekomst van onze glastuinbouw, een sector die nu dreigt te bezwijken onder onhaalbaar beleid. De heren Grinwis en Flach haalden dat terecht ook al aan. Vier. De jaartallen bij de klimaatdoelen, die wat ons betreft opnieuw bekeken moeten worden in het licht van de realiteit.

Voorzitter. BBB is onaangenaam verrast over de mogelijke Nederlandse steun aan het klimaatdoel 2024. Als de Europese Commissie in september al een besluit wil nemen over het nieuwe klimaatdoel van 90% CO₂-reductie in 2040, dan hoort daar wat BBB betreft eerst een stevig debat in de Tweede Kamer aan vooraf te gaan. Dat is tot nu toe niet gebeurd en dat is wat ons betreft onacceptabel. Je kunt als demissionair kabinet niet zomaar akkoord gaan met zulke vergaande doelen van CDA'er Wopke Hoekstra, zonder hierover de Kamer en de Nederlandse samenleving in mee te nemen. Het gaat hier namelijk niet om een technische aanpassing, maar om een enorme stap met gigantische gevolgen voor onze economie, onze energieprijzen en de werkgelegenheid.

Uit de eigen impactanalyse van de Commissie blijkt dat de kosten kunnen oplopen tot 1.600 miljard euro voor de hele EU en dat is bijna 10% van het Europees bruto binnenlands product. Zijn we helemaal gek geworden? Want die rekening ligt straks bij gewone mensen, bij ondernemers en bij boeren, en ondertussen verschuift de productie gewoon naar landen buiten Europa, waar kolencentrales de norm zijn. Waanzin! BBB vindt dit doel onhaalbaar, onuitvoerbaar en onbetaalbaar. Je ziet nu al hoe lastig het is om het doel van 55% reductie in 2030 te halen. En dan wil Brussel er nog een paar scheppen bovenop doen, zonder dat er een heldere doorrekening ligt voor Nederland. Onrealistisch! BBB wil geen ideologische jaartallen of papieren ambities, maar eerst inzicht in de effecten én de kosten voor ons land. Pas dan kun je een weloverwogen

besluit nemen. Kan de minister toezeggen dat er geen onomkeerbare stappen gezet worden in het geven van Nederlandse steun aan deze onhaalbare doelen? Dit is voor BBB een meer dan principieel punt.

Voorzitter. Laat ik nog even verdergaan over de gestelde klimaatdoelen. Veel doelen zijn politiek gemotiveerd, maar technische en economisch nauwelijks of niet haalbaar. Neem het 2030-doel van 55% emissiereductie of de norm dat alle industrie in 2040 CO₂-neutraal moet zijn. Op papier klinkt dat mooi, maar in de praktijk stagneert de netuitbreiding, gaat het krijgen van vergunningen traag, zijn mensen en materieel schaars en worden projecten onrendabel door stijgende lasten. BBB zegt altijd: het klimaatbeleid is een marathon en geen sprint. Maar het kabinet blijft zich gedragen alsof het een sprint is, met als gevolg dat we struikelen over onze eigen hordes aan deadlines.

BBB roept het kabinet daarom op om die jaartallen los te laten. Laat de focus op 2030 los, niet vanuit vrijblijvendheid, maar vanuit uitvoerbaarheid. Doelen die je niet kunt halen, zorgen namelijk alleen maar voor frustratie, onzekerheid en afbraak van draagvlak. Als je beleid hebt dat niet werkt, pas het dan aan. Klimaatbeleid moet elke vijf jaar tegen het licht gehouden worden. Werkt het nog? Is het haalbaar? Is het betaalbaar? En dat is een normale zakelijke manier van besturen. Graag een reactie van de minister hierop.

Voorzitter. De CO₂-heffing. Het eerste punt is een duidelijke overwinning van gezond verstand. De nationale CO₂-heffing voor de industrie, die boven op het Europese ETS kwam, is geschrapt. Tenminste, de Kamer vindt dat dat moet gebeuren, maar nu lijkt het uitgesteld. We zijn er wel trots op dat we hier een meerderheid voor hebben weten te krijgen en we zullen er met die meerderheid ook zeker op terugkomen.

We hebben ons daar vanaf het begin hard voor gemaakt. Want wat was het probleem? Deze nationale heffing leidde tot dubbele lasten, eerst via het ETS-systeem en dan nog een keer via een nationale toeslag. Bedrijven werden op achterstand gezet ten opzichte van Europese concurrenten. Investerings in verduurzaming stokten en Nederlandse bedrijven verplaatsten zich naar landen waar kolencentrales de norm zijn. Het klimaat is daar niet mee geholpen en het ondernemersklimaat is naar de ratsmodee.

Voorzitter. Dat is dus geen klimaatwinst, maar puur verlies van banen, kennis en economische kracht in Nederland. En de CO₂-footprint van onze burgers neemt juist toe, want iets wat we moeten importeren en wat met een grotere CO₂-uitstoot in het buitenland geproduceerd wordt, leidt tot een hogere CO₂-footprint voor de burger. Ons straatje lijkt groen, maar onze CO₂-footprint is zwart. Daarom zeggen wij: goed dat deze heffing verdwijnt!

Ik wil van de minister nog wel graag horen dat die CO₂-heffing dan ook echt verdwijnt. De knop dus niet naar nul draaien, maar de knop helemaal weghalen. Want als er een knop blijft, dan blijft ook de mogelijkheid bestaan dat deze door een links kabinet nog verder

opengedraaid wordt. En dan gaat Nederland echt naar de knoppen. Dat geldt zeker ook voor zaken als de afvalverbranding, iets wat al eerder is genoemd door collega's. Dat gaat ook grote impact hebben op de werkende Nederlanders, de afvalstoffenheffing en de lasten voor de Nederlanders.

Voorzitter. De glastuinbouw is een sector die beter verdient dan het kabinet nu biedt. Met de huidige energiebelasting en CO₂-heffing komt de sector al tot een restemissie van 4,5 megaton in 2030, terwijl het doel op 4,3 ligt. Er is dus nog maar 0,2 megaton te gaan en dan is de sector volledig op koers. Er is dus geen reden voor paniek, maar wel voor gerichte ondersteuning. Maar wat gebeurt er nu? Het kabinet voert twee nieuwe nationale koppen in, de opt-in in ETS2 en de verplichte bijmenging van groen gas. Allebei zijn een stevige een lastenverzwaring. Ik snap de redenatie, in ieder geval die over de bijmenging van groen gas. Het is praktisch immers heel moeilijk om aparte circuits te hanteren voor glastuinbouw en voor burgers en andere bedrijven. Maar dan moet de compensatie wel goed geregeld zijn. Op dit moment zijn de gevolgen ernstig, want de energielasten stijgen al met tonnen per teler per jaar. Chrysantentelers, tomatentelers, paprikakwekers, allemaal zien ze hun businesscase verdampen op deze manier. En nieuwe, duurzame projecten worden onrendabel, want SDE++ werkt niet meer als de kosten zo hard oplopen. Er komt pas compensatie boven een heffing van €42,50 per ton CO₂, terwijl de sector nu op €17,70 zit. Dat is dus een drempel die 135% hoger ligt. Bovendien is de compensatie niet gegarandeerd en stopt ze voorlopig na 2030.

Voorzitter. Dit is geen goed beleid. Het is uiteindelijk een doodsteek. De minister zegt tegen de sector: we willen dat u verduurzaamt, maar we leveren geen warmte en geen netcapaciteit, en verhogen wel de lasten. Tja, dat kan wat ons betreft niet. BBB zegt: stop hiermee. Investeer in duurzame infrastructuur zoals geothermie en netuitbreiding en laat deze sector doen waar die goed in is: verduurzamen op basis van goed ondernemerschap. Geef vertrouwen en ruimte, en geen boetes.

Voorzitter. Ik rond af. BBB kiest voor verstandige verduurzaming, maar niet tegen elke prijs. Niet over de rug van boeren, burgers, tuinders en industriële werkers; en niet met beleid dat zichzelf ondermijnt. Met het schrappen van de nationale CO₂-heffing hebben we laten zien dat het wel anders kan. Nu is het tijd voor de volgende stap. Laat de tuinbouw niet kapot belasten, maar help ze. Laat klimaatdoelen geen ideologie zijn, maar realistische stippen aan de horizon. BBB blijft bouwen aan beleid dat werkt voor mensen, voor bedrijven en voor Nederland.

Ik wil hier één persoonlijke noot aan toevoegen. Ik krijg veel kritiek op het feit dat ik hier steeds benadruk dat klimaatbeleid haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar moet zijn. Vervolgens word ik vaak in de hoek van klimaatontkenner geplaatst of wordt er gezegd dat ik tegen klimaatmaatregelen en tegen energietransitie zou zijn. Maar dat ben ik absoluut niet; het moet alleen haalbaar en betaalbaar zijn. Wat voor mij als Kamerlid heel betaalbaar is, is van het gas af gaan, wat ik per 1 maart gedaan heb. Wat voor mij

heel betaalbaar is, is dat ik een elektrische leaseauto heb. Ik kan mij dat veroorloven. Ik ben dus niet tegen energietransitie. Ik ben niet tegen van het gas af gaan. Ik ben niet tegen elektrisch rijden. Maar het moet betaalbaar, haalbaar en uitvoerbaar zijn.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank voor uw inbreng. We gaan schorsen tot 19.45 uur. Dat is tevens de dinerpauze. Daarna gaan we door met de eerste termijn van de zijde van de regering, met de minister van Klimaat en Groene Groei. We zijn geschorst.

De vergadering wordt van 19.00 uur tot 19.47 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de suppletoire begroting van het ministerie van Klimaat en Groene Groei. We zijn toe aan de eerste termijn van de zijde van de regering. Ik geef het woord aan de minister.

Termijn antwoord

Minister **Hermans**:

Voorzitter, dank. Voor de ordening van het debat zal ik eerst even de mapjes waarlangs ik zal antwoorden toelichten en dan begin ik. Het eerste mapje bestaat uit inleidende woorden en gaat daarnaast over de doelen en het pakket. Het tweede mapje gaat over de verduurzaamde industrie en alle vragen over de CO₂-heffing. Het derde blokje gaat over de ontwikkeling van het stroomnet, de energieproductie en de SDE++. In het vierde blokje ga ik in op de gebouwde omgeving en consumenten. Tot slot is er een blokje andere onderwerpen. De medeoverheden, het Social Climate Fund, biomassa en mijnbouw komen hierbij aan de orde. Helemaal tot slot komen we bij het amendement van mevrouw Kröger.

Voorzitter. De toekomst is aan landen die schoon, sterk en veerkrachtig zijn, die niet afhankelijk willen zijn van onbetrouwbare regimes voor hun energie, en die hun eigen economie kunnen blijven draaien, innovatief, concurrerend en duurzaam. Ook Nederland wil zo'n land zijn. Juist nu we om ons heen zien hoe instabiel de wereld is, wordt pijnlijk duidelijk hoe belangrijk het is dat we onze eigen energie kunnen opwekken, onze eigen keuzes kunnen maken en onze economie en werkgelegenheid hier houden. De toekomstige economie is een duurzame economie, wereldwijd, en zeker ook hier in Nederland. Daarom werken we aan een land waarin we vooroplopen op het gebied van innovatie en verduurzaming, waarin we kunnen rekenen op een betrouwbare, veilige, schone energievoorziening, waarin we minder afhankelijk zijn van onbetrouwbare landen en waarin energie betaalbaar is, voor mensen en voor bedrijven.

Sterk, veilig en schoon gaan hand in hand. Een sterke, concurrerende economie is schoon en produceert zijn eigen energie. Een veilig land is niet te afhankelijk van energie uit andere landen. Een schoon land is niets zonder bedrijvigheid en veiligheid. Het kabinet zet in op verstandige maatregelen die ook na 2030 zin hebben. Met het pakket voor groene groei bouwen wij ons eigen duurzame energiesysteem op. We investeren in belangrijke technieken, warmte en elektrificatie. We maken CCS mogelijk en zetten in op de randvoorwaarden, zodat die op orde zijn voor mensen en bedrijven om te kunnen verduurzamen.

Voorzitter. Onze bedrijven en industrie willen verduurzamen. Ze hebben de kennis, de mensen en de ambitie. Maar ze hebben ook onze steun nodig, want als zij niet mee kunnen doen, staan de klimaatdoelen op losse schroeven. Daarmee verliezen we werkgelegenheid, innovatie en onze economische kracht. Het doel dat we voor ogen hebben, is helder: een sterk, schoon en veerkrachtig Nederland. Daar moeten we nu in investeren, niet met abstracte beloftes, maar met concrete stappen.

Voorzitter. In dat kader hebben mevrouw Postma, de heer Grinwis en mevrouw Teunissen de vraag gesteld of het pakket dat er ligt voldoende is om de doelen te halen. Zij willen weten of ik in de komende periode eventueel nog met aanvullend beleid kom. Mevrouw Postma vroeg heel concreet: maakt mevrouw de minister nog voor Prinsjesdag een ronde langs collega's? We hebben in het hoofdlijnenakkoord afgesproken dat we ons houden aan de gemaakte afspraken op het gebied van de klimaat- en energiedoelen. Ik deel de noodzaak, zoals die eigenlijk door eenieder van u geschetst is, dat je klimaat- en energiemaatregelen moet nemen en moet blijven nemen in alle sectoren. Het PBL heeft in de KEV van 2024 aangegeven dat onze doelen niet binnen bereik zijn. Dat had te maken met maatregelen die geschrapt waren. Maar het kwam ook doordat maatregelen waar we al eerder afspraken over gemaakt hadden, ook in vorige kabinetten, nog niet tot uitvoering waren gebracht. Een ander belangrijk punt uit de KEV waren de barrières in de uitvoering. Dat zijn diverse knelpunten; daar kom ik zo bij de verschillende vragen nog uitgebreider op terug.

De nieuwe Klimaat- en Energieverkenning, die dus een doorrekening maakt van het pakket zoals dat eind april naar de Kamer is gestuurd, komt met Prinsjesdag uit. Op verzoek van de Kamer — ik benadruk nog maar eens dat ik dat ook een logisch verzoek vond — wordt die naar voren gehaald. Die komt dus niet meer in oktober, maar met Prinsjesdag. Ik kan nu nog niet vooruitlopen op wat daar precies uitkomt. Dat zien we dan in september.

Tegen mevrouw Postma zeg ik het volgende. Ik ga dus niet nu op voorhand een ronde maken langs alle ministeries of alle collega's, zoals ik dat eigenlijk nog maar kort geleden heb gedaan. Ik heb heel intensief gesproken met collega's. We hebben de lijsten met maatregelen, met opties die er zijn, heel precies en secuur doorgelopen. Indachtig de knelpunten die je nu ziet in de uitvoering, hebben we afwegingen gemaakt. Wat is nu wel

of niet logisch om te doen? Wat is nu wel of niet uitvoerbaar en haalbaar, zeg ik ook in de richting van de heer Vermeer, natuurlijk ook met het oog op betaalbaarheid voor zowel mensen thuis als bedrijven.

De heer Vermeer vroeg mij of ik de jaartallen van het klimaatbeleid niet opnieuw moet bekijken in het licht van de realiteit ...

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Ik interrompeer toch helemaal aan het begin van het debat, want ik schrik hier een beetje van. Ik hoor de minister zeggen dat er in augustus sowieso besluitvorming komt over geen extra klimaatmaatregelen, terwijl het net nog ging over het maatwerk dat mislukt is en de CO₂-heffingdiscussie. Kan de minister wel garanderen dat het Klimaatfonds in augustus niet nog verder geplunderd wordt?

Minister **Hermans**:

Ik gaf antwoord op de vraag van mevrouw Postma of ik weer een ronde ga maken zoals ik dat in het voorjaar heb gedaan. Dat ga ik niet doen, maar ik houd natuurlijk altijd mijn ogen en oren open: kun je nog stappen zetten, ook straks in augustus of in september, die mogelijk nuttig of logisch zijn? Dat is dus naar aanleiding van het eerste deel van de interruptie van mevrouw Kröger.

Dan over de financiën. Voor mij is het Klimaatfonds een heel belangrijk instrument. Naast de normering en beprijzing die we doen — ik kom zo op een van die normerende beprijzende maatregelen — heb je ook subsidies om daar te kunnen steunen en ondersteunen waar dat nodig is, zowel voor de verduurzaming van huizen als voor de verduurzaming van bedrijven. Het is dus ook mijn inzet dat daar verder geen geld uit wordt gehaald.

Tegelijkertijd, en dat heb ik ook bij de voorjaarsbesluitvorming gezien, kan het soms zo zijn dat er zoveel vraagstukken, problemen, knelpunten en soms ook politieke wensen op tafel liggen dat er afwegingen gemaakt moeten worden. Dan vind ik en is het ook mijn verantwoordelijkheid om daar altijd met een open blik naar te kijken. Maar ten principale vind ik dat we niet voor niets geld voor klimaat in een klimaatfonds hebben gezet. Het is belangrijk dat het wordt besteed voor het klimaatbeleid in die sectoren waarvoor we dat hebben afgesproken.

De **voorzitter**:

Mevrouw Kröger, de tweede interruptie.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Ik probeer even te destilleren wat de minister zegt. Ten principale is ze het ermee eens, maar ze sluit niet uit dat het nog een keer gebeurt.

Minister **Hermans**:

Volgens mij moet je altijd oppassen met dingen uit te sluiten of garanties te geven. Mijn

inzet is dat er geen geld uit het Klimaatfonds wordt gehaald, niet bedoeld voor klimaatgerelateerde maatregelen of maatregelen die gericht zijn ... Neem bijvoorbeeld de drie keer 200 miljoen die gestopt wordt in de energiebelastingvermindering. Ik vind het te rechtvaardigen dat dat dit voorjaar is gebeurd, omdat we ook zien dat de betaalbaarheid onder druk staat. Maar in de basis vind ik: in het Klimaatfonds zit geld voor het klimaatbeleid, voor de sectoren, voor de doelen die we hebben afgesproken in de wet op het Klimaatfonds. Daar zal ik mij voor inzetten. Wat er in een politieke dynamiek bij onderhandelingen gebeurt, dat gaan we in augustus zien. Maar dit is mijn inzet en hier sta ik voor.

De **voorzitter**:

Uw derde.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Kennelijk staat de minister er niet hard genoeg voor, want bij de voorjaarsbesluitvorming stond ze erbij, keek ze ernaar en werd ze overruled door de partijleiders van de VVD en de PVV. Mijn vraag blijft de volgende. Deze minister is nog een tijdje demissionair minister. Ondertussen ligt er een gigantische opgave, waarvan ze nu zegt: ik ga niet een nieuwe ronde doen, maar ik houd mijn oren en ogen open. De minister weet toch dat er nog meer moet gaan gebeuren? Zij weet toch dat wat er in het voorjaar is afgesproken, onvoldoende is om de doelen te halen plus dat er geld is geplunderd uit de klimaatkas? Dus wat gaat zij daar nou echt aan doen?

Minister **Hermans**:

Bij Prinsjesdag, als de Klimaat- en Energieverkenning naar buiten komt, zullen we zien hoe het pakket berekend wordt door het PBL en wat dat betekent voor het halen van de doelen op weg naar 2030 en natuurlijk ons einddoel 2050. Dat is één.

Dan over een extra pakket. Ik ga de ronde die ik net gemaakt heb, niet nu opnieuw doen. Maar ik zou ook geen knip voor de neus waard zijn als we de kans niet zouden benutten als er iets voorbijkomt waarvan we met elkaar denken: hé, we kunnen hier een stapje zetten; we kunnen hier iets extra's doen. Dus dat zal ik altijd doen.

En dan tot slot het geld. Ik neem echt afstand van de suggestie dat er gewoon gegraaid is uit dat fonds. Ja, er zijn middelen gebruikt voor de IKC. Daar ga zo nog op in, in antwoord op vragen van de heer Flach en mevrouw Postma. Ja, dat wordt betaald uit het Klimaatfonds. Maar dat Klimaatfonds heeft als doel om de elektrificatie ook in de industrie te stimuleren. Dat doen we met deze regeling. Er is ook geld uit het fonds gebruikt om de energierekening voor mensen thuis een beetje te verlagen. Het is een verlichting, een lichte verlichting, en ook daarvoor geldt dat dat bijdraagt aan het behouden van draagvlak, aan het behouden van support voor die heel grote transitie waar we in zitten in Nederland.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Ik had ook een vraag gesteld over de CO₂-heffing. Hoeveel derving in de CO₂ gaat dat geven? Daar komt u nog op? Oké. Dan ga ik daarbij ook mijn vraag stellen, want die houdt verband met het rondje waar ik u om gevraagd heb. Dus dan kom ik daar later op terug.

De **voorzitter**:

Dan mevrouw Rooderkerk.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Ik moet ook even verwerken wat er net gezegd is. Ik vind het wel ongekend dat we nu een jaar hebben zitten wachten op een voorjaarspakket, dat vervolgens naar buiten komt, dat iedereen ziet dat het niet genoeg is om de klimaatafspraken te halen, niet genoeg is om te zorgen dat de industrie kan verduurzamen, en dat de minister dan zegt in september ga ik even kijken wat ik er dan mee ga doen", en ondertussen helemaal niks extra's doet.

Gelukkig zijn er organisaties geweest die onafhankelijk onderzoek hebben laten doen door Kalavasta. Die hebben laten doorrekenen wat dit pakket van de minister doet. Zij gaf zelf bij de presentatie aan dat het zou gaan om 10 tot 12 megaton CO₂-besparing. Maar als we kijken naar de tabellen in het pakket, dan zien we dat er opeens, waar haar voorganger er gewoon netjes aantallen bij noemde van bespaarde megatonnen, met een plussensysteem is gewerkt, waarvan totaal onduidelijk is wat het nou betekent. Zij schetst dat dat 10 tot 12 megaton zal zijn, terwijl Kalavasta zegt dat het uitkomt op 4 megaton. Hoe kijkt de minister hiernaar?

Minister **Hermans**:

Ik heb in het pakket inderdaad een tabel gedeeld met plusjes en niet met exacte aantallen. Die zijn ook niet zomaar te geven, omdat er ook sprake is van interactie-effecten in de manier waarop het PBL de doorrekening doet en de berekening van het klimaat- en energiebeleid maakt. Hoe dat precies in het model zit, weet ik niet. Dus wat voor effect dat op elk van de maatregelen heeft, is niet in één specifiek getal te vatten.

Dan het rapport van Kalavasta waar mevrouw Rooderkerk naar verwijst. Voor mij is het PBL echt leidend, de Klimaat- en Energieverkenning van het PBL. Een belangrijk verschil tussen wat het PBL doet en hoe de berekening in het rapport van Kalavasta is gemaakt, is dat de raming van het pakket, dus het Groene Groei-pakket zoals dat in april is gepresenteerd, is afgezet tegen de situatie zoals die nu geldt, nu in 2025, en niet zoals die gold ten tijde van de KEV in 2024. Verder is er een aantal aannames gedaan in het rapport van Kalavasta ten aanzien van maatregelen zoals die in het Groene Groei-pakket zitten die wij anders wegen en anders inschatten. Maar nogmaals, de Klimaat- en Energieverkenning van het PBL is voor mij het leidende rapport en daar zal ik natuurlijk op reageren, op dezelfde dag als ik de KEV aanbied aan de Kamer met de Klimaat- en Energienota.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Ten aanzien van het eerste, dat het moeilijk zou zijn om daar cijfers aan te hangen: waarom kon de voorganger van mevrouw Hermans dat dan wel? Ten aanzien van het tweede, dat zij een ander inzicht heeft, kan ik niet anders dan concluderen dat de minister het gewoon mooier wil doen voorkomen dan het is. In de tabel staan bijvoorbeeld drie plusjes bij de CO₂-heffing voor 2030. Dat is het maximaal haalbare aantal plusjes. We weten nog steeds niet waar dat voor staat, maar het zou enorm meetellen in dit pakket. Nou, die is nu afgeschaft, dus dat gaat er ook nog af. Hoe kan het dan dat de minister hier zegt dat ze niet met nieuw beleid komt voor september?

Minister **Hermans**:

In de tabel die in april is meegestuurd, staan inderdaad drie plusjes. Daar hangt een categorie aan: ongeveer 1,5 megaton, mogelijk wat meer. Daar is een aanpassing van de CO₂-heffing na 2030 aan gekoppeld. Ik ga zo meteen nog uitgebreid in op de vragen die gesteld zijn over de CO₂-heffing naar aanleiding van de aangenomen motie van vorige week. Ik zeg niet voor niks: we moeten met de industrie om de tafel over wat je op de lange termijn met die heffing doet. Ik hoef niet per se een heffing. Ik ben niet getrouwd met een instrument. Een instrument is geen doel op zich. Het doel is verduurzaming van de industrie, voor de toekomst van onze economie, voor de veiligheid van Nederland en ja, ook voor het klimaat hier in Nederland. Daarom ga ik met hen om de tafel, voor een werkend alternatief dat borgt wat we met elkaar hebben afgesproken.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Zelf zijn wij ook niet getrouwd met de heffing. Ik heb dezelfde woorden zojuist gebruikt. Wij vinden wel dat de klimaatafspraken gehaald moeten worden. Dat stond ook in het regeerakkoord, maar ik zie dat dat totaal niet gebeurt. Ik hoor een minister die er oprecht goede bedoelingen bij heeft, denk ik, en die het hele jaar met iedereen om tafel is gegaan — nu gaat ze weer om tafel met de industrie — maar ondertussen een dramatisch pakket heeft neergelegd en het halen van die klimaatafspraken ondertussen compleet uit haar handen heeft laten glippen. Ik verwijt haar dat niet, want ik denk oprecht dat zij goede bedoelingen heeft, maar ik verwijt de VVD en de onderhandelaars die daar aan tafel zaten voor de Voorjaarsnota wel dat zij hierop uit zijn gekomen en dat zij niet zorgen voor groene groei, maar voor een zwart randje. Ik ben heel benieuwd hoe de minister daarnaar kijkt.

Minister **Hermans**:

Toen we gingen werken aan het pakket dat uiteindelijk het Pakket voor Groene Groei van eind april is geworden, heb ik me gebaseerd, logisch, op de KEV 2024. Die zei drie dingen. Eén: een aantal maatregelen is geschrapt of gaat niet door naar aanleiding van het hoofdlijnenakkoord; dat heeft een effect op het doelbereik. Twee: er is een heel aantal maatregelen waar wel afspraken over zijn gemaakt, maar die nog niet geïmplementeerd zijn of niet tot uitvoering gebracht zijn. En drie, niet onbelangrijk: de

uitvoering is niet op orde. Die drie elementen heb ik als vertrekpunt genomen. Dat de uitvoering niet op orde is, betekent dat we op dit moment beleid dat we al hadden afgesproken, megatonnen die we dus al in de tabel hadden gezet, niet gerealiseerd krijgen, omdat de randvoorwaarden niet op orde zijn. De hoge elektriciteitskosten zijn al genoemd, net als de drukte op het elektriciteitsnet voor in het bijzonder de industrie, dat belangrijke CCS-opslagproject Aramis waar nog geen investeringsbeslissing over is genomen en de waterstofmarkt die minder ver is dan we een paar jaar geleden gedacht en gehoopt hadden, en ook wind op zee maakt een moeilijke tijd door. Daar kan ik mijn ogen niet voor sluiten. Dan moet ik dus ook op het punt van die randvoorwaarden stappen zetten en investeren, juist omdat zij het realiseren van megatonnen voor elkaar gaan krijgen.

Ten tweede hebben we gekeken welke logische maatregelen je in elk van die sectoren kan nemen, bijvoorbeeld omdat ze aansluiten op ontwikkelingen in Europa of op ontwikkelingen die je ook al ziet in de samenleving of omdat ze logisch aansluiten op beleid dat we al voeren of omdat ze logisch zijn, niet om in 2030 klaar te zijn, maar om die beweging ook na 2030 in gang te houden. Want 2030 is weliswaar een belangrijk moment, maar het is natuurlijk een tussenstap op weg naar het einddoel dat we met z'n allen hebben.

De voorzitter:

Mevrouw Rooderkerk, uw vierde.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Zegt de minister hiermee: dat doel van 2030 laat ik los? Want dat is wat zij feitelijk doet: zij legt een pakket neer dat niet genoeg gaat zijn. Zelfs met de 10 megaton die zij voorspiegelt maar die het niet gaat halen, is het niet genoeg om dat doel te halen.

Vervolgens stelt zij geen nieuw beleid voor. Mijn enige conclusie is dus dat de minister, de VVD, de klimaatafspraken van Parijs gewoon loslaat en uit de handen laat glijpen ten faveure van de verkiezingscampagne.

Minister Hermans:

De VVD-fractie moet dat voor zichzelf bepalen. Hier staat de minister van Klimaat en Groene Groei, die zich houdt aan de in het hoofdlijnenakkoord gemaakte afspraak, die ook staat voor realisme en die kijkt naar de ambities die we met elkaar hebben gesteld. In 2019, toen het Klimaatakkoord gesloten werd, stelden we ambities voor 2030 en ook verder, voor wind op zee, voor de productie van waterstof. Dat was heel terecht en heel goed, want je hebt die ambities en die richtingen nodig als stip op de horizon en als houvast. We zijn nu zes jaar verder. Tussendoor hebben we een gezondheids crisis, corona, gehad. We hebben de oorlog in Oekraïne en ook in de afgelopen maanden zien we enorme geopolitieke instabiliteit. We zien een verslechterd vestigingsklimaat en een verslechterde internationale concurrentiepositie. Dat zijn allemaal elementen waar je rekening mee moet houden als je een verstandig klimaat- en energiebeleid vormgeeft.

Uiteindelijk kunnen we hier eindeloos discussiëren over percentages en over aantallen megatonnen, maar het gaat over het onderliggende belang van wat we hier met elkaar nastreven: een sterk, veilig en schoon Nederland, een verduurzaamde industrie en een verduurzaamde samenleving. Want dat is de manier om ons veilig te houden in de toekomst en dat is de manier waarop we ons geld verdienen in de toekomst.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

Ik mis toch een element in de geopolitieke analyse van de minister, namelijk welke gevolgen het heeft als we niets doen aan klimaatverandering. Al in 2023 heeft Nature in kaart gebracht hoe hoog de kosten zijn als we niets doen. Ik vraag me af of de minister dat wel in beeld heeft, want nu de maatwerkafspraken niet doorgaan en de CO₂-heffing dreigt te verdwijnen, is zo'n beetje elke redelijk effectieve maatregel van tafel geveegd. De vraag is dus: heeft de minister in kaart gebracht wat de gevolgen zijn voor onze veiligheid en voedselzekerheid, maar ook voor onze economie, als we niets doen?

Minister **Hermans**:

Mevrouw Teunissen heeft helemaal gelijk: niks doen kost heel veel geld. Als je niks zou doen, loopt de klimaatschade over de jaren echt in astronomische bedragen. Dat is dus geen optie en daarom doen we ook niet niks. Dat neemt niet weg dat je wel goed om je heen moet blijven kijken. Wat gebeurt er in de wereld om ons heen? Wat kunnen we realistischerwijs vragen van iedereen die heel graag wil en die dag in, dag uit bezig is, maar soms gewoon niet kan, omdat randvoorwaarden niet op orde zijn? Ik noemde al de drukte op het stroomnet. Wij verschillen daarin dus niet van mening. Dan is alleen de vraag hoe hard je door wil rennen. Waarvoor ben je bereid je ogen open te houden? Waarvoor ben je dus ook bereid om in de weg naar het einddoel dat we hebben toe aanpassingen aan het pad, zeg maar, te doen?

In het bijzonder maakte mevrouw Teunissen een opmerking over de maatwerkaanpak. Met de maatwerkaanpak gaan we voortvarend door. We maken alleen een paar keuzes. We richten de energie op de bedrijven waarbij echt concrete, haalbare plannen liggen. Want als je afspraken wil maken, dan vraagt dat natuurlijk twee partijen die een stap willen zetten en die bereid zijn om te investeren. Als die bereidheid of die mogelijkheid er aan de kant van bedrijven op dit moment, om wat voor reden dan ook, niet is, dan heb ik daar begrip voor en heb ik dat te respecteren. Ik zeg dan wel dat ik voortvarend doorga met de bedrijven waar de ambitie, de plannen en de energie zitten.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):

De minister zegt dat de maatwerkafspraken doorgaan, maar die zijn destijds heel zorgvuldig tot stand gekomen en die zouden tot 3,5 megaton CO₂-reductie moeten leiden. Nu valt er een aantal bedrijven af. Ik zie in de plannen van de minister helemaal niks concreets over wat daar dan tegenover staat. Zo simpel is het. Ik vraag gewoon om concrete maatregelen. Daar vragen heel veel partijen al maanden om. Het is niet alsof er niks ligt. Ik noemde zelf in mijn bijdrage bijvoorbeeld een verbod op fossiele reclames,

dat heel effectief kan zijn om CO₂ terug te dringen. Zo zijn er nog duizenden dingen, zoals het inkrimpen van de veestapel, maar de minister moet die keuzes wel maken. Blijkbaar heeft ze dus niet in beeld wat er de economische kosten van zijn dat het kabinet gewoon veel te weinig doet. Ik roep de minister dus op om dat toch beter mee te wegen in haar plannen en om alsnog met extra maatregelen te komen.

Minister Hermans:

Dat de kosten van niks doen hoog zijn, is evident. Daar ben ik het helemaal mee eens. Overigens zijn de kosten van de drukte die we nu op het stroomnet hebben, waardoor er niet geïnvesteerd kan worden in de verduurzaming, ook nog eens heel hoog, dus moet je nagaan hoe dat bij elkaar optelt. Niks doen is geen optie; dat doen we dus ook niet. We gaan gewoon door met de maatwerkaanpak. Ik heb vorige week nog een volgende stap gezet met een bedrijf waaraan de heer Grinwis, dacht ik, refereerde. Zo is er nog een aantal andere bedrijven waarmee we in een vergevorderd stadium zijn. Dat heeft u ook kunnen lezen in de brief. Is het daarmee klaar en zijn we er daarmee? Nee, absoluut niet. Gelukkig gebeurt er naast die maatwerkaanpak nog een heleboel, zeker in het midden- en kleinbedrijf, dat niet meedoet aan deze maatwerkaanpak, maar wel vanuit eigen intrinsieke motivatie investeert en bijdraagt aan de CO₂-reductie.

De voorzitter:

De minister vervolgt haar betoog.

Minister Hermans:

Voorzitter. De heer Vermeer vroeg of ik bereid ben om elke vijf jaar opnieuw te bekijken hoe het ervoor staat en of we moeten bijstellen, bijsturen of aanpassen. Daar zat ook de suggestie onder: kunt u dat doel wat bijstellen of het jaartal wat naar achteren verschuiven? Ik wil het nationale doel niet schrappen of verlagen. Dat zeg ik er even nadrukkelijk bij, omdat de heer Vermeer dat suggereerde. Dat leidt er namelijk niet toe dat je geen klimaat- en energiebeleid meer hoeft te voeren. Bovendien roept iedereen in Nederland om stabiel beleid, ook het bedrijfsleven gisteravond en de industrie gistermiddag om 12.00 uur nog, zelfs met een alarm erbij. Het schrappen van doelen helpt daar volgens mij niet bij. Integendeel, doelen geven richting en duidelijkheid. Ik ben het wel met de heer Vermeer eens dat je continu om je heen moet blijven kijken naar wat wel en niet werkt en naar vlakken waarop ons beleid aanpassing en bijsturing vraagt. Dat doen we dan ook.

Mevrouw Teunissen vroeg naar de fiscale beleidsmaatregelen uit de Groene Belastinggids. Daarover wil ik het volgende zeggen. Het rapport van Milieudefensie bevat inderdaad, zoals mevrouw Teunissen al zei, prikkelende ideeën voor een verdere vergroening van het belastingstelsel. Eerlijkheid gebiedt echter te zeggen dat het ook haken en ogen kent. Het rapport houdt geen of maar beperkt rekening met weglekeffecten als gevolg van hoge beprijzingsmaatregelen. Daarnaast is een aantal voorstellen, zoals de vermogensbelasting, gebaseerd op CO₂-uitstoot,

uitvoeringstechnisch echt heel ingewikkeld, omdat je dan voor het vermogen dat je gaat belasten, moet vaststellen hoeveel CO₂ er wordt uitgestoten. U kunt zich voorstellen dat dit voor de uitvoering eigenlijk niet te doen is. Het kabinet heeft daarom andere keuzes gemaakt, zoals het aanpakken van fossiele subsidies in Europees verband en ook het nationaal differentiëren van de vliegbelasting naar afstand.

De heer Vermeer vroeg mij ook naar het 2040-doel dat vandaag in Europa gepresenteerd is. Hij vroeg of ik kan toezeggen dat er geen onomkeerbare stappen worden gezet in het geven van Nederlandse steun voor dat doel. Vandaag is inderdaad het voorstel gepubliceerd. Het kabinet zal via de gebruikelijke procedure, het BNC-traject, reageren op het voorstel, zodat alle inspraak, ook die van de Kamer, zal worden meegenomen in de Nederlandse positie. Wat al eerder met de Kamer is gedeeld, in de vorige periode, is in de kern door dit kabinet doorgezet — nogmaals: een definitieve positie moeten wij nog innemen — en dat is dat wij een tussendoel steunen dat haalbaar is, in lijn met de wetenschap en natuurlijk met de afspraken uit het Parijsakkoord. Als je dan kijkt naar het huidige Europese beleid, dan kom je grosso modo al uit op 90% reductie. Maar, zeg ik er ook bij in de richting van de heer Vermeer — zo zal ik zelf ook het voorstel verder bestuderen; dat heb ik nog niet gedaan vandaag — bij zo'n voorstel hoort ook wel echt een stevig uitvoeringspakket om knelpunten in de transitie weg te nemen. Daar is ooit een motie van de heer Erkens over ingediend en aangenomen. Die gaat over netcongestie en die gaat over vergunningverlening. Dat deel ik heel erg. Dat heb je ook nodig, want anders is zo'n doel niet haalbaar.

Voorzitter. Dan kom ik bij de verduurzaming van de industrie en dus ook bij de vragen over de CO₂-heffing. Daar ga ik mee beginnen. De industrie staat onder druk. Ik refereerde al aan het industriearm van gistermiddag. Er is sprake van hoge energieprijzen, vertraagde energie-infrastructuur en stroeve vergunningverlening, maar ook van overproductie uit het buitenland. Die zaken staan helemaal los van klimaat- en verduurzamingsbeleid. Dat is gewoon in de internationale markt gaande. Dat maakt het niet minder lastig en ingewikkeld voor onze industrie, maar het is wel belangrijk om dat te benoemen. Voor dat deel waar ik wel invloed op heb vanuit mijn verantwoordelijkheid, hebben we in het Pakket voor Groene Groei een aantal stappen gezet om op die randvoorwaarden van verduurzaming verbetering te brengen en ook het speelveld te verbeteren.

Voorzitter. Dan is er de motie die vorige week is aangenomen door de Kamer en waarin gevraagd wordt om de CO₂-heffing zo snel mogelijk af te schaffen. Die motie maakt duidelijk dat de brede wens in de Kamer bestaat dat er meer moet gebeuren. Laat ik zeggen dat het kabinet de zorgen deelt die spreken uit de motie. Die deel ik ook persoonlijk op basis van alle gesprekken die ik in de afgelopen periode tot en met gisteren aan toe gevoerd heb. Ik herken en erken ook dat de concurrentiepositie van onze industrie onder druk staat. Daar komt ook bij dat ik zie dat de CO₂-heffing anders

uitpakt dan hoe we die initieel beoogd hadden. Je ziet dat bedrijven wel willen, maar niet kunnen verduurzamen, doordat die randvoorwaarden niet op orde zijn. De heffing was bedoeld als stok achter de deur en nooit om inkomsten te genereren. Hij was echt bedoeld als heffing aan de marge. Volgens mij noemde de heer Grinwis die ook zo. Als bedrijf kon je die heffing voor blijven door te investeren in verduurzamen. Maar dat gaat dus niet, ook al wil je wel. Het kan op dit moment simpelweg in veel gevallen niet. Daardoor is de CO₂-heffing veranderd in een boeteheffing die bedrijven niet kunnen ontlopen, ook al zouden ze dat wel willen. Dat gegeven erken ik. Dat zie ik en dat ziet het kabinet ook.

Daarom heb ik als volgt nagedacht en het gesprek gevoerd over hoe we nu omgaan met deze motie. Ik ben voornemens om de heffing op te schorten, dat wil zeggen: buiten werking te stellen voor de komende jaren. Ik wil hem de komende jaren op nul zetten. Er gaan allemaal verschillende termen in de rondte, maar dit is wat we zeggen: we schorten hem op. Hij is er, maar hij wordt niet geheven tot 2030, zodat we die tijd ook kunnen gebruiken om de randvoorwaarden op orde te brengen en bedrijven echt de mogelijkheid krijgen om te kunnen investeren.

Ik ben voornemens dat te doen, maar voordat het kabinet daartoe definitief besluit, moeten we een aantal consequenties goed in beeld brengen. Dat gaat om de volgende twee punten. Eén. Er zijn mogelijke financiële consequenties. Die hangen aan de ene kant samen met de vraag wat je doet met de CO₂-heffing op de AVI's. Op die heffing zit namelijk wel degelijk een budgettaire opbrengst. Als je die ervan afhaalt, dan heeft dat een financieel effect en de motie stelt geen dekking voor.

Een tweede potentiële budgettaire consequentie is dat de heffing raakt aan twee pijlpalen van het Herstel- en Veerkrachtplan. Daar niet aan voldoen, kan leiden tot een boete.

Alles bij elkaar opgeteld, kleeft er een budgettair risico aan het zomaar weggooien van de CO₂-heffing. Dat risico wil ik niet nemen, zonder dit goed uitgezocht te hebben en precies te weten wat de consequenties zijn. Als dat duidelijk is, wil ik dat ook aan de Kamer laten zien. Dat even voor de korte termijn.

Dan voor de lange termijn. Ik zei het net ook al: ik hóef geen heffing. De instrumenten in het beleid zijn voor mij niet het doel. Het doel is onderliggend, namelijk het verduurzamen van de industrie. Dat wil ik wel voor elkaar krijgen. Daarom stel ik die Industrietafel in, met een onafhankelijk voorzitter en met de opdracht om samen te kijken wat er aan alternatief beleid mogelijk en denkbaar is, waarmee we de verduurzaming voor elkaar krijgen en borgen.

De heer **Flach** (SGP):

Ik begrijp de argumenten van de minister best wel. Het is echt niet zo makkelijk om die heffing zomaar af te schaffen. Ook de budgettaire consequenties snap ik, hoewel ze er

in het begin bij zei dat het nooit de bedoeling was om opbrengsten te genereren. Wat ik teleurstellend vind aan de brief van de minister, is dat het uitgangspunt van de gesprekken niet lijkt te zijn dat ze het gaat uitzoeken om de heffing daarna af te schaffen. Nee, ze gaat het uitzoeken en daarna gaat ze de heffing op nul zetten. Dat is echt iets anders dan wat de motie vraagt. En het zorgt ervoor dat de onzekerheid boven het hoofd van de ondernemer blijft hangen. En dat was de drijfveer achter de motie. Het is het zwaard van Damocles voor de industrie, zoals de VVD het zojuist zei. Waarom heeft de minister er niet voor gekozen om dit andere uitgangspunt te hanteren, namelijk afschaffing van de heffing? Waarom kiest ze ervoor om in de brief het uitgangspunt te gebruiken om de heffing op nul te zetten?

Minister Hermans:

Precies om de reden dat er ook een lange termijn is. Er is ook een periode kort na 2030 en op weg naar 2040. Dat onderliggende doel dat we hebben van het verduurzamen van onze industrie, om alle redenen die ik net genoemd heb, wil ik wel realiseren. Sterker nog, dat zijn wij verplicht aan elkaar. Ik hoor overigens ook niemand die eraan twijfelt dat we dat moeten realiseren. Als je die heffing niet doet, moet je dus kijken wat je aan alternatief beleid doet. Je zoekt naar alternatieve borgende instrumenten om dat doel wel daadwerkelijk voor elkaar te krijgen.

Voorzitter. Sta mij toe om nog één opmerking te maken. De heer Flach begon zijn interruptie door te zeggen: de minister refereert aan budgettaire consequenties, terwijl ze eerder zei dat de heffing niet was bedoeld om budgettaire opbrengst te genereren. Nee, niet in de industrie. Maar daarom maakte ik het heel expliciet, want voor de AVI's zit dat anders. Het leidt wel degelijk tot een structurele derving als je besluit om de AVI's ook uit te zonderen.

De heer Flach (SGP):

Ik begrijp weer een groot gedeelte van wat de minister zegt. Ze gaat met de Industrietafel in gesprek over mogelijke alternatieven. Prima! De minister zei ook dat ze niet getrouwd is met het middel. Dat vind ik toch raar. De Kamer heeft in meerderheid gezegd: schaf dat middel af. Nu zegt de minister: lezende de motie ga ik eerst maar eens verkennen of ik het op nul zet, want in de toekomst wil ik de heffing overeind houden. Dat is niet wat de Kamer gevraagd heeft. Waarom gaat de minister tegen de wil van de meerderheid van de Kamer in, terwijl ze tegelijkertijd zegt dat ze niet met het middel getrouwd is?

Minister Hermans:

Ik heb ook niet gezegd dat ik de heffing wil houden. Ik heb al gezegd dat ik geen heffing hoef. Het gaat mij niet om dit instrument. Het gaat mij om het onderliggende doel: verduurzaming van de industrie. Daar hebben we een mix van instrumenten en beleid voor nodig, en een borgend instrumentarium. Ik wil met de industrie om de tafel, onder leiding van een onafhankelijk voorzitter en met creatieve, ondernemende industrie en betrokkenen. Ik wil om de tafel met mensen die willen meedenken over hoe we dat doel

voor elkaar kunnen krijgen zonder dat instrument, dat niet het effect heeft dat we beogen en dat nu boven de markt hangt en investeringen in de weg staat.

Dat moet wel op een zorgvuldige manier. Ik vind het ook mijn verantwoordelijkheid en die van het kabinet dat we het op deze zorgvuldige manier doen.

De oproep en de zorg die uit de motie klinkt, delen wij volledig. De intentie dat je nooit aan een instrument moet vasthouden omdat het instrument een doel op zich is, delen wij ook helemaal. Daarom zeg ik: tot 2030 schort ik dit op. Voor de lange termijn ga ik in overleg over een alternatief. Ik hoef niet per se een heffing.

De heer **Flach** (SGP):

Afrondend dan. Ik blijf het toch wel bijzonder vinden. Hoe je het ook wendt of keert, de minister gaat straks in gesprek met de industrie en boven die overlegtafel hangt gewoon de CO₂-heffing. Die bestaat nog, maar wordt alleen even niet geïnd, voor een periode van vier jaar. Dat is niet in lijn met de motie. Ik snap dat oprecht niet. De minister had een brief kunnen sturen en kunnen zeggen: "Ik heb de motie gezien. Ik ga in kaart brengen wat de budgettaire consequenties zijn en ik ga met de industrie aan tafel voor alternatieven. Ik wacht dus nog even met het afschaffen en dan kom ik bij u terug met het daadwerkelijke voorstel." Dat had ik helemaal begrepen. Maar al die argumenten op een rij leiden tot een heel andere conclusie, namelijk: als ik het allemaal heb uitgezocht, kom ik bij u terug en dan ga ik het op nul zetten. Waarom heeft de minister de belangrijkste oproep uit de motie naast zich neergelegd?

Minister **Hermans**:

Wij knippen het op in twee elementen. Het opschorten doe ik op zo kort mogelijke termijn. De tafel heeft tot 1 november de tijd om over de langere termijn na te denken. Op 1 november is er nog tijd om in belastingplannen of begrotingen via amendementen aanpassingen te doen. Nog steeds gebeurt alles dus zo snel als mogelijk, maar wel zorgvuldig, met oog voor potentiële consequenties. Ik doe een beroep op de wederzijdse verantwoordelijkheid die we als overheid en industrie samen hebben om de verduurzaming van de industrie voor elkaar te krijgen.

De **voorzitter**:

De minister vervolgt haar betoog.

Minister **Hermans**:

Mevrouw Kröger stelde mij de vraag of het doel dat we voor de industrie hebben wel gewoon blijft bestaan. Ja, het sectordoel dat we hebben voor de industrie, zoals we dat hebben vastgesteld binnen ons klimaatbeleid, blijft staan. Daar is niks aan veranderd. Ik denk wel dat het netjes is om te zeggen dat de industrie het hoogste reductiedoel van alle sectoren heeft. Het is twee of drie jaar geleden ook nog opgehoogd. In de KEV 2024 wordt geraamd dat de industrie in 2030 op ongeveer 56% reductie zit. Dat is niet het doel dat we hebben vastgelegd, maar ik vind het wel goed om even te vermelden dat er

daadwerkelijk stappen gezet worden. De indruk wordt weleens gewekt dat dat niet gebeurt. De industrie is echt een aanzienlijk aandeel aan het leveren in de verduurzaming van Nederland.

Mevrouw Kröger, mevrouw Postma en ook de heer Grinwis vroegen, als ik het even in mijn woorden mag samenvatten, wat er nou overblijft om de industrie mee te laten verduurzamen nu de heffing wordt geschrapt en de maatwerkafspraken worden stopgezet. Dat werd een paar keer gezegd. Ik hoop dat ik dat misverstand, zo dat er was, uit de wereld heb geholpen. Ze worden namelijk niet stopgezet. We gaan voortvarend voort met bedrijven die zeggen dat ze concrete plannen hebben. Ik haak daar dan heel graag op in. Overigens geldt dat ook voor bedrijven die zeggen: we zien nu niet de mogelijkheid of potentie, om wat voor reden dan ook. Mijn deur blijft altijd openstaan om in gesprek te gaan.

Naast de maatwerkaanpak hebben we natuurlijk een aantal aparte subsidies waar bedrijven aanspraak op kunnen maken. Dat over het aanvullende beleid. SDE++, VEKI, DEI, de NIKI en dat soort regelingen blijven gewoon bestaan en gaan ook gewoon door.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Het is goed om te horen bevestigen dat de doelen voor de industrie gewoon blijven staan. De industrie moet dus haar eerlijke aandeel leveren aan de 55% in 2030. Als de minister nu zegt dat ze de CO₂-heffing tot 2030 sowieso op nul gaat zetten ...

Minister **Hermans**:

Voornemens.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Voornemens. De allergrootste uitstoters hebben zich teruggetrokken uit de maatwerkafspraken. Bedrijven als Shell of BP zeggen allemaal: dat hoeft niet meer. Ik heb dan wel een vraag. Het is nu half 2025. De minister gaat nu een praatcircuit optuigen met de industrie. We hebben een sectortafel industrie uit het uitvoeringsoverleg van het Klimaatakkoord. Dit is een nieuw overlegcircuit. Ik bedoel, is dit niet echt een gevalletje de bal vooruitschoppen, terwijl je eigenlijk al weet dat je het doel keihard aan het missen bent?

Minister **Hermans**:

Die tafel krijgt de opdracht om uiterlijk 1 november een rapport op te leveren. Dat is echt snel. Dat vind ik ook belangrijk, want we hebben in die zin geen tijd te verliezen. En ik wil ook snel duidelijkheid kunnen bieden. Daar gaan wij dus mee door.

Dan over de doelen in de industrie. Dat we bij sommige bedrijven geen aanleiding of haakje zagen om de maatwerkgesprekken door te voeren, wil niet zeggen dat die bedrijven niets doen aan verduurzaming. Met een heel aantal bedrijven lopen de gesprekken gewoon door. Dus stellen en suggereren dat er niets gebeurt en dat alles

stilligt, deel ik echt niet. Misschien moet ik alleen het woord "suggereren" gebruiken, want mevrouw Kröger zei het niet letterlijk.

De **voorzitter**:

Uw laatste interruptie.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Ik realiseer me dat dit mijn laatste interruptie is. Het is gewoon een ontzettend moeilijk debat. Aan de ene kant is er de realiteit van de Klimaat- en Energieverkenning, waarin keihard gezegd wordt dat er nagenoeg geen kans is dat de klimaatdoelen gehaald worden. Vervolgens is er beleid geschrappt, wordt er door een rechtse meerderheid in de Kamer nog meer beleid geschrappt en moet de minister ons vertellen dat het niet lukt om met de allergrootste vervuilers van Nederland een afspraak te maken, omdat ze niet meer aan tafel willen zitten. Aan de andere kant zegt de minister: eigenlijk gaat het allemaal wel prima. Het is dan gewoon niet zo'n serieus debat. We hebben een gigantisch probleem, een gigantisch probleem, een klimaatcrisis. Onze industrie lijdt in de geopolitieke crisis onder de heel hoge gasprijzen. Dat is een gigantisch probleem. Maar ik hoor van de minister nog niet het begin van een aanpak voor dit probleem. Dan kan ik alleen maar concluderen dat het zaak is dat er heel snel iemand anders zit die dat wel gaat doen.

Minister **Hermans**:

Mevrouw Kröger refereert aan allerlei rapporten die inderdaad op papier concluderen dat we niet op koers liggen om het klimaatdoel te halen. Dat neem ik uitermate serieus. Daarom hebben we ook gewerkt aan dat aanvullende pakket. Maar je moet wel verder kijken dan de papieren werkelijkheid. Je moet ook zonder oogkleppen kijken naar wat er in de wereld gebeurt, internationaal en nationaal. Dan moeten we constateren dat de randvoorwaarden om te kunnen verduurzamen, zeker voor onze industrie, op dit moment niet op orde zijn. Daarom hebben wij een pakket gemaakt waarin we niet blind megatonnen zijn gaan stapelen en waarbij we niet met oogkleppen op hebben gedacht: we hebben ooit zoveel megaton afgesproken, daar moet nu zoveel megaton bij.

Nee, we zijn gaan kijken: hoe nemen we maatregelen die er daadwerkelijk voor gaan zorgen dat de megatonnen die je in een tabel zet ook gerealiseerd kunnen worden? Er is inmiddels een hele waslijst aan maatregelen; ik heb die net al genoemd. De discussie over de correctiefactoren, die al jaren liep, is opgelost. We investeren in de waterstofmarkt. De jaarverplichting wordt weliswaar wat lager ingesteld, maar die wordt wel ingesteld, om de waterstofmarkt te blijven stimuleren. We versnellen de aanpak van de netcongestie. We investeren in CCS om de CO₂-opslag ook daadwerkelijk voor elkaar te krijgen — dat is niet de langetermijnoplossing — zodat de industrie de komende jaren CO₂ zal kunnen opslaan.

Daarnaast zetten we een aantal stappen en maatregelen in logisch beleid, of het nu gaat om normering van de zakelijke lease of een pilot bij de NHG om te onderzoeken hoe je er

op het moment van hypotheekverstrekking en het aangaan van een lening voor kunt zorgen dat kopers ook investeren in verduurzaming. Ook gaan de utiliteitsgebouwen verder normeren.

Ik noem hier een hele lijst van maatregelen. Dat zijn wel maatregelen waarbij we oog hebben voor de uitvoering en voor de haalbaarheid in die uitvoering.

De **voorzitter**:

De minister vervolgt haar betoog. Is zij nu toe aan het derde blok?

Minister **Hermans**:

Nou, voorzitter, ik moet nog wat dingen zeggen over de energieprijzen.

De **voorzitter**:

En de heer Grinwis heeft ook nog een interruptie.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Ik mis nog wat antwoorden in relatie tot de CO₂-heffing. Was dit het laatste over de CO₂-heffing? Ik dacht dat er nog iets gezegd zou worden over de circulaire bedrijven. Het op nul zetten of afschaffen van de CO₂-heffing heeft impact op hoe aantrekkelijk het is om circulair te produceren. De minister weet ook dat de afgelopen jaren al heel veel bedrijven die hebben geïnvesteerd in circulaire productie op de fles zijn gegaan. Dat is één.

De andere vraag was of de minister nog kan ingaan op de relatie tussen de motie die door de Kamer is aangenomen en het stokken van een aantal maatwerktrajecten. Is daar een relatie tussen of niet? Waren die trajecten toch al aan het mislukken? Je kunt gelijk op je rekenmachine uitrekenen welke vermeden kosten nu niet meer in de businesscase zitten. Dus mathematisch heeft het sowieso een relatie.

Minister **Hermans**:

Dat zijn verschillende vragen in één interruptie. Ik begin even met de laatste en ik eindig met de circulaire economie. In de brief met de stand van zaken over de maatwerkafspraken staat dat al die gesprekken zijn gevoerd voordat de motie werd aangenomen. Voor de motie werd aangenomen was het algemene beeld dat de CO₂-heffing zou blijven. Wat je dan hoort in die gesprekken — dat kunt u ook lezen in de RVO-interviews die met bedrijven worden gevoerd — is dat het een stapeling van heel veel beleid is. Dat betreft ook een stapeling van kosten door de CO₂-heffing, de elektriciteitskosten, het niet op orde zijn van de randvoorwaarden voor verduurzaming en, tot slot, natuurlijk ook de internationale situatie in de economie. Ik noemde al de overproductie en dumping op de Europese markt, waar onze industrie ook hinder en last van ondervindt. Het is dus een combinatie van factoren die ertoe leidt dat een bedrijf aangeeft op dit moment onvoldoende concrete plannen te hebben. Dan heb ik niet een haakje om de gesprekken voort te zetten, want voor een maatwerkafpraak zijn twee

partijen nodig. Ik heb altijd de intentie om eruit te komen, maar dan moet er wel iets zijn om een afspraak over te kunnen maken.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Ik heb begrepen dat er binnen een of twee weken een economische studie uitkomt naar de effecten van de nationale CO₂-heffing: de heffing en de marge. Uit die studie, waarbij het PBL ook betrokken is, zal blijken dat de effecten veel groter zullen zijn dan aanvankelijk bij die heffing is gezegd. Ik ben benieuwd of de minister bekend is met die studie en of ze, zodra die uit is, daarop wil reageren en of ze die wil meenemen in haar overwegingen in de maand augustus. Ik wil ook weten hoe wij omgaan met de maatwerktrajecten die nog lopen. Bedrijven krabben zich nu achter de oren of ze daarmee wel verder moeten omdat de businesscase wordt verslechterd. Of is de minister bereid om dan het subsidiebedrag te verhogen? Hoe gaat zij die afweging maken? Het Klimaatfonds is niet eindeloos en het is ook benut voor doelen waar het niet voor bedoeld was. Ik ben dus heel erg benieuwd.

Minister **Hermans**:

Ik begin even met de CO₂-studie waar de heer Grinwis aan refereert. Ik heb ook gehoord dat die eraan komt. Ik zal zeker naar die studie kijken en die er ook bij betrekken. Misschien in aanvulling daarop: er is ook weer een speelveldtoets gedaan. Volgens mij heb ik die ook gedeeld met de Kamer bij het verstuurde pakket in april. Daarin zie je al het effect van de CO₂-heffing, boven op de ETS-systematiek, maar ook van de elektriciteitsprijzen en de kosten in Nederland, en wat voor effecten die hebben op het speelveld van Nederland binnen Europa.

Dan over de bedrijven die investeren en die de CO₂-heffing in de businesscase hadden meegenomen. Het is heel terecht dat de heer Grinwis daarover begint, want dat heb ik ten onrechte aan het begin niet genoemd. Dat is een van de consequenties die ik nader in beeld wil brengen. Er zijn natuurlijk ook verliezers in dit geval. Ik wil precies weten wat bijvoorbeeld de belangrijke stap die we vorige week hebben gezet, betekent voor zo'n bedrijf. Ik vind het wel van een betrouwbare overheid en de verantwoordelijkheid die ik heb getuigen om daar zorgvuldig naar te kijken, te kijken wat dat betekent en wat we kunnen doen om deze afspraak nog steeds door te kunnen laten gaan. Ik denk dat er hele mooie plannen liggen om in het noorden van het land een prachtig bedrijf te verduurzamen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

In het noorden. Maar ik begreep dat dit Cosun, de Suiker Unie, is. Dat zit vooral met een hele grote plant in Brabant, in Stampersgat.

Minister **Hermans**:

Ik was in het noorden, vandaar dat ik daar even aan refereerde.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Hoe dan ook, dat is een prachtige en heel innovatieve coöperatie. Ik wil dat zij vooral doorgaan met hun investeringen. Maar ja, het moet wel uit kunnen. Het is ook nog een cluster 6-bedrijf dat daar helemaal alleen ligt en zeer afhankelijk is van een aansluiting op het net et cetera. Dat zijn allemaal randvoorwaarden die tot nu toe niet zijn ingevuld en die niet in te vullen zijn. Kan de minister hier expliciet op terugkomen? Wil ze dat toezeggen, als zij, na de augustusbesluitvorming sowieso met definitieve stappen komt over de CO₂-heffing en alles wat ermee samenhangt? Dat zou ik wel heel fijn vinden. Dat scheelt nu weer een motie. Ik denk dat dit heel belangrijk is om mee te nemen, maar ook om duidelijkheid te creëren naar die bedrijven die hun nek hebben uitgestoken. Ook voor hen geldt: voor niks gaat de zon op.

Minister **Hermans**:

Voor de helderheid, zodat de heer Grinwis en ik elkaar goed begrijpen: dan gaat het dus over die andere consequentie die ik noemde in de brief, voor de bedrijven die hierop hebben geïnvesteerd, over wat de inventarisatie heeft opgeleverd en hoe we daarmee omgaan.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

En bedrijven die bereid zijn om te gáán investeren, omdat ze net zo'n joint letter of intent hebben getekend.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Dat is een mooi punt van de heer Grinwis, zeker richting cluster 6-bedrijven. We hadden het net over de CO₂-derving. Mijn vraag aan de minister is: wordt die derving meegenomen in de PBL-berekening die we gaan krijgen voor Prinsjesdag? Ik ben een beetje aan het zoeken naar dat rondje. Wij hebben het vermoeden dat het toch echt wel voor een derving zal zorgen. Het maatregelenpakket dat is gepresenteerd, zorgt ervoor dat het een beetje in zicht kwam, maar wat onze fractie betreft nog niet genoeg. Ik zou de minister dus toch willen vragen om zich voor te bereiden op het doen van een extra rondje, zodat we op tijd en zo snel mogelijk kunnen kijken hoe we ervoor kunnen zorgen dat de doelen echt in zicht zijn.

Minister **Hermans**:

De verwachting is dat de impact op de CO₂-reductie op de korte termijn beperkt is. Die bestaat bovendien deels al uit weglek. Dat is natuurlijk ook nooit hoe we het bedoeld hebben. Dat is ook een van de argumenten vanuit de verantwoordelijkheid die ik heb voor het klimaat- en energiebeleid, de rechtvaardiging om deze stap te kunnen zetten, mits de consequenties zoals zojuist geschetst. In hoeverre dit in de KEV zit, kan ik op dit moment niet zeggen, omdat ik gewoon niet weet hoever de berekeningen staan en wat daarbij exact de planning is. Ik moet en zal ook reageren op de KEV in de Klimaat- en Energienota die op dezelfde dag verschijnt. Zoals ik net ook zei, blijf ik natuurlijk continu bezig met kijken naar waar je het beleid nog kan aanpassen, aanvullen of wat dies meer

zij. Misschien heel specifiek: het kabinet is ook nog steeds bezig met verdere uitwerking in de ministeriële commissie stikstof ... Nee, ik moet zeggen: de Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel. De maatregelen daar hebben potentieel ook een effect op het klimaat. Zo blijft er continu gewerkt worden aan aanvullende maatregelen.

Voorzitter. Dan ben ik de heer Grinwis nog een antwoord schuldig over de circulaire economie. Mevrouw Rooderkerk vroeg mij naar de optie van een heffing met een bedrijfseigen potje. Verwoord ik dat goed? Het komt erop neer dat je betaalt, maar het komt dan specifiek bij het bedrijf terug. Het verduurzamingspotje. Kijk, dat zijn alternatieven, vormgevingen van maatregelen binnen en buiten een heffing, of een vorm van een heffing, waar je aan kan denken. Dat zeg ik ook tegen de heer Grinwis: je kunt dan ook rekening houden met andere beleidsdoelen, zoals de circulaire economie. Dat gesprek is ook aan de plastictafel gevoerd. Daar heb je een doelstelling op CO₂-reductie én op het stimuleren van de circulaire economie, en er was ook een budgettaire doelstelling. Heel vaak raken die doelen elkaar natuurlijk over en weer en heeft het een interactie-effect. Ik ben daar alleen maar voor, dus voor dat soort alternatieven is wat mij betreft plek aan die tafel. En wat erover wordt opgeschreven, zullen we gaan zien.

Dan de energieprijzen en wat we eraan doen om die op korte termijn te verlagen. De belangrijkste maatregel om de energiekosten voor de industrie op korte termijn te verlagen, is het verlengen van de IKC. Daarmee worden de elektriciteitsprijzen voor de meest weglekgevoelige bedrijven verlaagd. Dat is een eerste stap richting concurrerende elektriciteitskosten en een meer gelijk speelveld.

Een volgende stap is nodig en daarom werkt het kabinet aan de amortisatie, zoals ook in de brief van april is aangekondigd. We werken dat nu uit, want er moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan om daarover met Prinsjesdag een besluit te kunnen nemen. Maar het kabinet kijkt daar echt met een positieve grondhouding naar, want wij zien, net als iedereen die dat in dit debat ook al zei, dat de nettarieven zowel voor huishoudens als voor bedrijven echt een kostenpost zijn.

De heer Flach vroeg of we gaan kijken naar verbreding van de indirecte kostencompensatie. De IKC is een Europese regeling en je kunt niet nationaal afwijken van wat er in de Europese richtlijn over deze regeling staat. Maar de IKC wordt wel herzien in 2026 en dan kan er ook worden gekeken naar verbreding, bijvoorbeeld naar sectoren die in de komende periode gaan elektrificeren.

De **voorzitter**:

Meneer Flach, dit wordt uw laatste interruptie. Laat maar, zegt u? Oké. De minister vervolgt haar betoog.

Minister **Hermans**:

De heer Flach stelde mij ook nog een vraag over een variant op de volumecorrectieregeling: ga ik daar opnieuw naar kijken en wil ik die invoeren? Vandaag

zijn de richtlijnen voor de nettarieven van de Europese Commissie gepubliceerd. In die richtlijnen wordt ook ingegaan op de richtsnoeren voor de kortingen die in sommige landen worden gegeven aan energie-intensieve gebruikers. De Commissie maakt in die publicatie van vandaag opnieuw duidelijk dat kortingen alleen mogen worden gegeven als ze in lijn zijn met het principe van kostenreflectiviteit. Dat betekent dat een variant op de VCR vooralsnog niet is toegestaan onder de Europese regelgeving en dat was natuurlijk ook de argumentatie waarom de ACM in Nederland een streep door die regeling zette.

De heer Flach vroeg waarom ik niet kies voor een norm en een heffing voor de kunststofproducten die in Nederland op de markt worden gebracht, dus inclusief de import. Ik begrijp de gedachte achter de vraag heel goed, namelijk alle producten die op de Nederlandse markt komen normeren en heffen. Een nationale norm op geïmporteerde plastic producten kan niet, omdat dat strijdig is met Europese interne marktregels. Maar een nationale heffing die ook geldt voor geïmporteerde producten kan wel, want dat hoeft niet strijdig te zijn met de Europese regels. Maar je moet dan wel weer zorgen dat de effecten gedragen kunnen worden door burgers en bedrijven. En verder moet het natuurlijk ook uitvoerbaar zijn.

Ik wil hier best naar kijken, zeg ik in de richting van de heer Flach, maar de volgorde is dan wel belangrijk. Een dezer dagen presenteert de plastictafel namelijk haar uitkomsten. Daar heeft vandaag volgens mij ook al iets over in de krant gestaan. Ik wil die graag eerst in ontvangst nemen en bestuderen om te zien of daar een aanknopingspunt in zit om verder te kijken naar dit voorstel van de heer Flach.

Mevrouw Teunissen vroeg naar de stand van zaken rond de integrale industrievisie. Na de zomer stuurt het kabinet een brief met een toekomstperspectief voor de energie-intensieve industrie. Mijn collega van Economische Zaken zal verder een bredere industriebrief naar de Kamer sturen. In beide industriebrieven zal worden ingegaan op de motie waar mevrouw Teunissen naar verwijst. Dat is overigens een motie van mevrouw Teunissen zelf.

Mevrouw Teunissen vroeg mij hoe ik ervoor zorg dat kansrijke nieuwe sectoren en de nieuwe economie de ruimte krijgen om zich in Nederland te ontwikkelen. "Ga je nou ook keuzes maken om hen meer te helpen of meer te stimuleren?"